

4-58
28.06.22

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Долгерт Михайло Леонідович

ДИПЛОМНА РОБОТА

**ДОСВІД МАЛИХ КРАЇН У РОЗБУДОВІ ТУРИСТИЧНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ (НА ПРИКЛАДІ САН-МАРИНО).**

(представлена на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

галузі знань 24 «Сфера обслуговування»

Спеціальності 242 «Туризм»)

Допущено до захисту

протокол № 01

від 01.06.2022

зав. кафедри туризму та

готельно-ресторанної справи

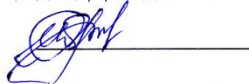
к.е.н., доц. Давидюк Ю.В.

Керівник

канд. економ. наук.,

доц. Давидюк Ю.В.

Житомир – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	5
1.1. Туристична інфраструктура: поняття та складові.....	5
1.2. Загальна інформація про Сан- Марино.....	10
1.3. Культура Сан-Марино.....	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ САН- МАРИНО..	23
2.1. Характеристика туристичної інфраструктури Сан- Марино.....	23
2.2. Вплив кліматичних умов на туризм у Сан- Марино.....	34
2.3. Характеристика Сан-Марино в порівнянні з іншими малими країнами	40
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В САН-МАРИНО.....	46
3.1. Перспективи розвитку туристичної інфраструктури	46
3.2. Позитивні та негативні сторони туризму в Сан- Марино.....	50
3.3. Рекомендації щодо розвитку туризму в Сан- Марино.....	60
ВИСНОВОК	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ДОДАТКИ.....	74
--------------	----

ВСТУП

Актуальність роботи. На сьогоднішній день туризм є невід'ємною частиною життя людей. І це правильно, тому що кожній людині потрібен відпочинок, і що, як не подорожі, допоможуть набратися сил, нових відчуттів та вражень і втілити свої мрії в реальність.

Більшість людей надають перевагу подорожам до великих, всесвітньо відомих країн, таких як Німеччина, Франція, Єгипет або США, тому у своїй роботі я хотів би розглянути туристичний потенціал малих країн на прикладі Сан-Марино.

Досліджень Сан-Марино, на мою думку, дуже мало. Є не так багато теоретичного матеріалу про Сан-Марино, хоч держава претендує на звання найстарішої суверенної держави світу, а також не повністю розкрито всі проблеми та можливості цієї країни з точки зору туризму.

Актуальність даної роботи обумовлена недостатньою кількістю інформації на дану тему від попередніх дослідників. Своєю роботою я хотів би зробити свій вклад в розкриття можливостей таких країн, як Сан-Марино, в якості туристичного об'єкта.

Об'єктом дослідження є можливості, переваги та недоліки туристичного потенціалу Сан-Марино.

Предметом дослідження виступає аналіз туристичного потенціалу Сан-Марино.

Мета дипломної роботи полягає в розкритті теоретичного матеріалу, аналізі туристичного потенціалу Сан-Марино, визначенні та висвітленні переваг та недоліків мікродержави, що пов'язані з туристичною сферою країни. Також не менш важливим є розробка і надання рекомендацій щодо розвитку туризму в країні.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- розглянути теоретичний матеріал;
- проаналізувати туристичний потенціал;
- визначити переваги та недоліки мікродержави;
- оцінити можливості до розвитку туризму в Сан-Марино;
- сформувані та надати рекомендації щодо розвитку туризму.

Методи дослідження. Теоретичною основою проведених досліджень слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з різних сфер та галузей, що повною мірою допомогли б розкрити проблеми та переваги країни, знайти можливості для подальшого розвитку туризму у країні і сформувані рекомендації, які б у майбутньому запобігли занепаду туристичної складової в Сан-Марино.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано сучасні загальнонаукові методи дослідження, зокрема порівняння (обраної країни з іншими), узагальнення. Також, завдяки системно-аналітичному методу, було проведено теоретичне узагальнення інформації, для формування загальної оцінки країни, та розроблено кілька рекомендаційних пропозицій для покращення стану туристичної сфери в обраній країні. А завдяки логічному узагальненню була забезпечена послідовність проведення дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові роботи попередніх дослідників, статті, книги вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні статистичні дані, інформаційні джерела мережі інтернет.

Практичне значення. Висновки, рекомендації, підходи та узагальнення, що були розроблені в процесі дослідження, можуть бути використані для

стабілізації та подальшого розвитку туристичної сфери в Сан-Марино. Також ця робота може слугувати для подальшого використання як теоретичний матеріал для оцінки, порівняння та вивчення даної теми іншими дослідниками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

1.1. Туристична інфраструктура: поняття та складові

Туризм у сучасному світі дуже швидко прогресує. Розвиток туристичної сфери сприяє активному економічному зростанню багатьох країн світу. На розвиток туристичної галузі істотно впливають світові тенденції. На сьогодні туризм є самостійною галуззю господарства, сягає майже 6% світового валового національного продукту, близько 5% усіх податкових зборів та 7% світових інвестицій. Розвиток туристичної галузі сприяє подальшому збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць, розвитку туристичної інфраструктури, будівництву нових туристичних об'єктів, посиленню охорони та реконструкції існуючих історико-культурних пам'яток. Основними групами чинників розвитку туризму є такі:

- мотиваційні (психологічні чинники, які впливають на вибір мети подорожі в ті чи інші періоди в певні регіони. Тобто потреби, мотиви, цінності, стереотипи тощо);
- географічні (особливості фізико -, економіко -, політико-географічного

положення країн та регіонів, необхідність налагодження зв'язків між ними);

- політичні (стабільна політична ситуація);
- соціальні (демографічні та міграційні процеси, розвиток суспільних відносин);
- розвиток науково-технічного потенціалу;
- екологічні (збереження навколишнього середовища, придатного для проживання та відпочинку людей);
- економічні (розвиток економіки).

Увесь комплекс чинників, що впливають на розвиток міжнародного туристичного бізнесу, можна поділити на дві групи:

- чинники, що діють незалежно від діяльності організацій індустрії туризму (мотиваційні, економічні, політичні, географічні, соціальні, екологічні);
- чинники, що сприяють розвитку туризму, які активно використовують туристичні організації у своїй діяльності (науково-технічний потенціал).

Розвиток туризму не стоїть на місці. У багатьох країнах світу туризм став важливим джерелом доходів бюджету; розбудова рекреаційно-туристичної галузі та посилення її впливу на економічний розвиток стали одним із пріоритетних напрямків розвитку світового господарства.[54] Швидкий розвиток туристичної сфери сколихнув увесь світ, туризм почав завойовувати усе нові території.

У туризмі людина задовольняє різноманітні потреби: розважальні та емоційні (у насолоді природною красою, історичними та культурними пам'ятками, емоційно орієнтованому спілкуванні з іншими людьми в туристичному середовищі та з місцевим населенням), пізнавальні (у глибшому, ніж зазвичай, усвідомленні і розумінні іншого «життєвого світу») і потреба в самореалізації.

Потреби мандрівників необхідно розглядати в контексті суспільних

потреб. Туристи зазвичай є найбільш динамічною частиною суспільства, тому зі значною мірою вірогідності можна сказати, що їхні соціальні потреби є найбільш розвиненими. . Більше того, туристична діяльність сприяє не тільки задоволенню, але й розвитку потреб як її суб'єктів, так і суспільства в цілому, причому ці потреби спрямовані переважно у суспільно корисному напрямку.[60]

Але для повноцінного забезпечення туризму основною складовою можна сміливо вважати туристичну інфраструктуру. Це твердження правдивим, тому що інфраструктура туризму — це група підприємств і установ, які служать географічною, матеріальною та організаційною основою розвитку туризму. Він охоплює чотири основні елементи: розміщення, харчування, супутню та комунікаційну сферу. Зазначимо, що інфраструктуру туризму можна розглядати як комплекс видів діяльності щодо створення умов для реалізації туристських послуг.

Слушним є і розуміння туристичної інфраструктури як сукупності різноманітних об'єктів, що використовуються для задоволення потреб туристів.[60] Якщо в першому випадку акцент ставився на діяльнісному, динамічному аспекті, то в другому випадку наголошується на матеріально-технічному, статичному прояві туристичної інфраструктури. Близьким за змістом є і понятійна конструкція «туристична індустрія», яку слід тлумачити як сукупність суб'єктів туристичної діяльності, підприємств харчування, транспорту, торгівлі, закладів культури, освіти, спорту тощо, які забезпечують надання послуг, виробництво та реалізацію товарів для задоволення потреб туристів. [60]

Основою інфраструктури туризму є готельне господарство, що матеріально забезпечує функціональну гостинність. За умов ринкових відносин надання туристських послуг, з одного боку, потребує уніфікації і стандартизації послуг, а з іншого, - оскільки мотивом туристських подорожей є прагнення до знайомства і безпосереднього контакту з унікальною, самобутньою культурою певного народу, - воно має бути також неповторним

і самотнім. Стандартизуватися повинні лише рівні комфортності, ті сторони та властивості послуг, що мають вартісний характер і, отже, можуть бути оцінені за певним грошовим еквівалентом. Всі інші сторони та складові обслуговування мають бути унікальними, етнічно, регіонально самотніми, тобто їх стандартизація є небажаною, але останніми роками в практиці готельних підприємств України склалося снобістське тяжіння до "вестернізації" туристських послуг.

Туристична інфраструктура сприяє виробництву туристичного продукту - попередньо розробленому комплексу туристичних послуг, який поєднує не менше, ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням, наприклад, послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо.

Інфраструктура туризму представлена сукупністю матеріальних об'єктів, діяльність яких розрахована на задоволення туристичних потреб населення. Вона включає матеріально-технологічну основу функціонально-господарських структур, що входять до складу ТРС у різних порядках. Деякі дослідники також відносять до туристичної інфраструктури туристичні об'єкти, пам'ятники, музеї тощо природного походження. Туристичні ресурси туристичної інфраструктури займають особливе місце в розвитку всієї туристичної галузі. [59]

Туристична інфраструктура охоплює:

- туристичні ресурси - сукупність природних, історичних, культурних, соціально-економічних та інших ресурсів відповідної території, які задовольняють різні потреби туриста;
- суб'єктів туристичної діяльності - суб'єкти господарювання, що зареєстровані у встановленому чинним законодавством тієї чи іншої країни порядку, і мають ліцензію або дозвіл на здійснення діяльності, пов'язаної із наданням туристичних послуг та внесені до

Державного реєстру суб'єктів туристичної діяльності; такий суб'єкт туристичної діяльності як туроператор безпосередньо та регулярно здійснюють діяльність щодо створення турпродукту, реалізації та надання туристичних послуг, а також посередницьку діяльність із надання характерних і супутніх послуг.

- туристичну індустрію - сукупність суб'єктів туристичної діяльності, організаційні структури підприємств харчування, транспорту, торгівлі, закладів культури, освіти, спорту тощо, які забезпечують надання послуг, виробництво та реалізацію товарів для задоволення потреб туристів;
- туристичні послуги - послуги щодо розміщення, харчування, інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів;
- туристичний продукт - попередньо розроблений комплекс, який поєднує такі послуги, що реалізуються або пропонуються до реалізації за єдиною ціною. Сюди входять:
 1. послуги перевезення;
 2. послуги проживання;
 3. інші туристичні послуги, не пов'язані із перевезенням і проживанням

На мій погляд, інфраструктура саме у туристичній сфері представлена будинками та спорудами, елементами транспортної інфраструктури, закладами культури, іншими закладами, які задіяні в наданні туристичних послуг. [59] Як і кожна система, туристична інфраструктура має також свою структуру, яка потребує постійного розвитку та модернізації. Елементами основної (виробничої) інфраструктури виступають об'єкти розміщення, харчування та транспортування туристів. До супутньої інфраструктури належать заклади культури, розважальні заклади, спортивні заклади, заклади охорони здоров'я, в

межах яких надаються додаткові послуги туристу. [59]

На сьогоднішній день не лише великі країни поглиблюються у туристичну сферу, а й невеликі, навіть карликові держави приймають активну участь у туристичному житті населення. Воно й не дивно, адже з науково-технічним прогресом подорожувати стало досить просто. Але чому саме у малих країнах туризм відіграє таку значну роль в економіці? Відповідь на це питання легко знайти.

Доволі часто міжнародний туризм у різних країнах світу має нерівномірний розвиток. Частка туризму у ВВП може коливатися від 1% у країнах, що мають високорозвинену економіку, до 10% у країнах з відносно великим туристичним сектором (США – 1%, Велика Британія – 1,9%, Австрія – 8,5%).[61] У карликових країнах, та країнах що розвиваються, показник може перевищувати середні значення (Бермудські острови – 35%, Багамські острови – 52%). Висока частка надходжень від туризму у ВВП говорить про уразливість економіки у разі змін у світовій кон'юнктурі.[61]

Надалі, для вивчення та аналізу розвитку туристичної інфраструктури, як приклад буде розглядатися найстаріша країна Європи і одна з найдавніших держав світу – Сан-Марино. Як ми з'ясували, для формування конкурентоспроможного туристичного ринку країни, в першу чергу потрібно розбудовувати і розвивати туристичну інфраструктуру країни, адже саме вона зв'язує різні сектори туристичної галузі

1.2. Загальна інформація про Сан-Марино

Основна інформація: Сан-Марино - одна з найменших країн у світі. Знаходиться у Південній Європі, з усіх боків оточене територією Італії. У своїх нинішніх кордонах Сан-Марино — найстаріша держава Європи. Держава претендує на звання найстарішої суверенної держави у світі. [51]

Сан-Марино не входить ні до НАТО, ні до ЄС, але має відкриті кордони з останнім, перебуває з ним у митному союзі та входить до Єврозони з правом емісії євро та карбування власних варіантів монет.

Географічні дані: площа території держави становить лише 60,57 км. Країна розташовується на південно-західному схилі триголового гірського масиву Монте-Титано (738 м над рівнем моря), що височіє над горбистій рівниною передгір'я Апеннін. Скальні масиви займають майже 80% території країни, на орні землі припадає 16,6% площі. Біля підніжжя Монте-Титано є кілька замків і сіл, що у зоні піднесених рівнин. [18, 45]

Історія Сан-Марино: Легендарне заснування Сан-Марино належить до початку IV ст. Згідно з легендою, в 301 році член однієї з перших християнських громад з острова Раб в Адріатичному морі (територія сучасної Хорватії) каменярь Марин з друзями знайшов притулок на Апеннінах, на вершині гори Монте-Титано.[17] Він відкрив у горі каменоломні, а потім, шукаючи усамітнення, побудував собі маленьку келію на її вершині і відійшов від світу. Слава його святого життя приваблювала до нього юрби прочан, і незабаром біля його келії утворився невеликий монастир. [41,44] Цей монастир, названий на ім'ям свого засновника, святого Марина, безсумнівно, існував вже наприкінці VI століття і жив самостійним життям, не залежачи в політичному відношенні ні від когось із сусідів. [51]

Формально Сан-Марино вважається незалежною державою з 3 вересня 301 року. Фактично ж про будь-яку незалежність заснованого поселення можна говорити лише починаючи з VI століття, коли Італія розпалася на безліч залежних та незалежних територій. У перші століття свого існування Сан-Марино знаходилося під протекторатом сусіднього герцогства Урбіно, але у 855 році отримало незалежність. Главами держави за традицією є два капітана-регенти, які обираються на півроку. Сан-Марино часто називають найстарішою республікою планети. (рис. 1.1)

У роки Першої світової війни Республіка Сан-Марино стала союзницею Антанти.

Під час Другої світової війни республіка зберігала нейтралітет, незважаючи на тісне співробітництво з італійськими фашистами. 26 червня 1944 року британська авіація завдала бомбових ударів по території

карликової держави, ґрунтуючись на помилкових даних розвідки, що Сан-Марино взято німецькими військами і використовується ними як база постачання. У цьому Великобританія офіційно війну республіці не оголошувала. Однак у вересні того ж року Сан-Марино і справді був ненадовго окупований німцями, і того ж місяця британським військам довелося звільнити карликову державу в ході битви при Монте-Пуліто.

В 1951 уряд Сан-Марино прийняв рішення відкрити казино і побудувати потужну теле- і радіостанцію. Італія висловила протест та оголосила про блокаду Сан-Марино. Маленькій державі довелося поступитися. У 1953 році між Італією та Сан-Марино було підписано договір, який забороняв Сан-Марино на своїй території створювати гральні заклади, а також теле- та радіостанції. Лише 1987 року Італія дозволила Сан-Марино створити власний телецентр і навіть виділила кредит з його будівництво та обслуговування. [51]

1991 року між Сан-Марино, Італією та Євросоюзом було укладено угоду, яка зобов'язала Сан-Марино виконувати приписи Комісії ЄС. Відтепер маленька держава стала, по суті, залежною також від Євросоюзу. У 2004 році в Брюсселі було укладено угоду (набуло чинності з 1 липня 2005), яка передбачає обмін інформацією при підозрі в ухиленні від сплати податків.

У 2000 році у Сан-Марино було прийнято новий закон про громадянство, який заборонив передачу громадянства по жіночій лінії. [51]

У 2009 році нова угода між Сан-Марино та Італією зрівняла у трудових правах громадян Сан-Марино та громадян Італії, а також встановила спільну експлуатацію двома країнами аеропорту Ріміні. [51]

У 2011 році виявилася залежність Сан-Марино також від Ради Європи. ПАРЕ заблокувала мандат сан-маринської делегації, оскільки у її складі було мало жінок. Після цього того ж року в Сан-Марино було ухвалено закон, який передбачає, що не менше третини кожного партійного списку має відводитися жінкам. [51]

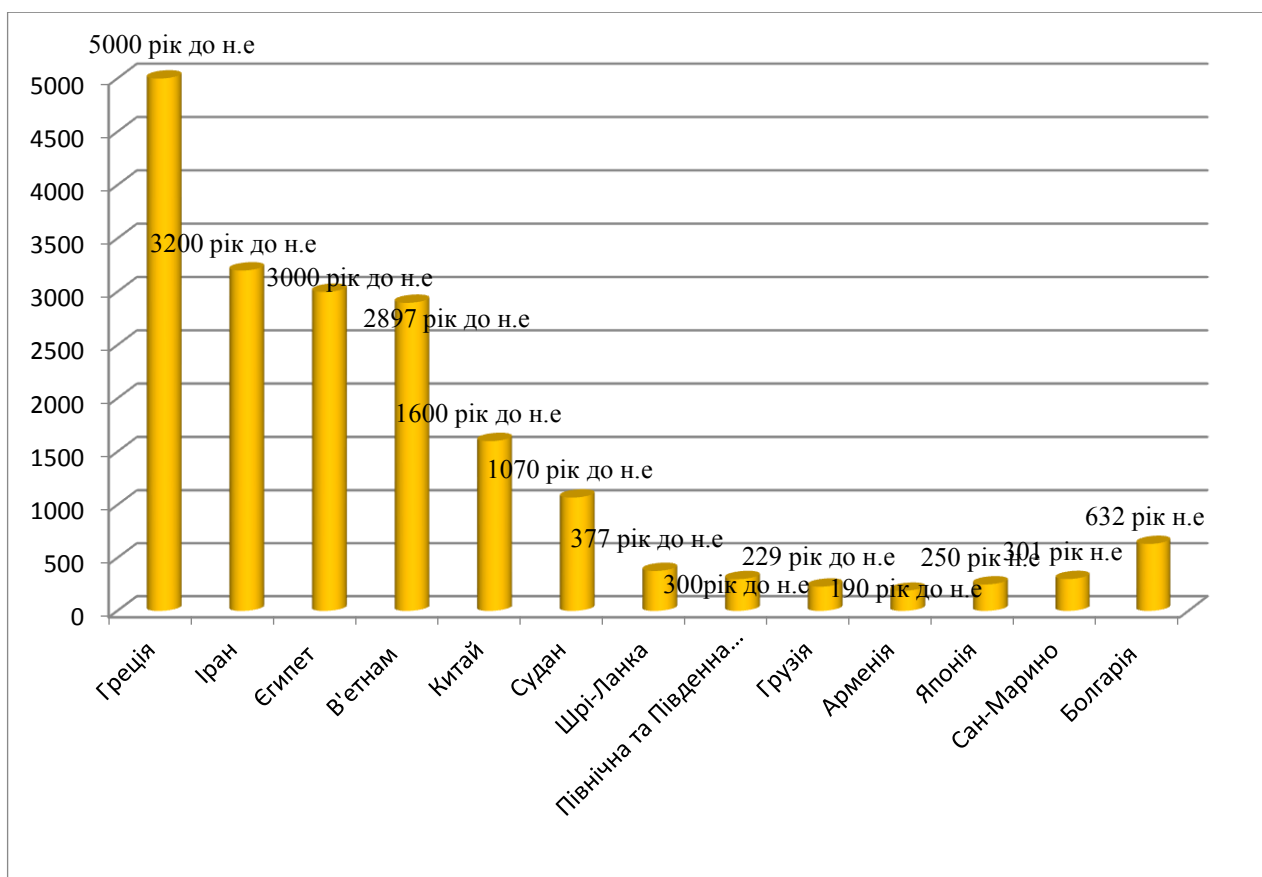

Рис. 1.1 Роки заснування найстаріших держав

Джерело: складено автором за даними[39, 57]

За даними рисунку 1.1 можемо побачити, що Сан-Марино є однією з найдавніших держав світу. Старішими є лише Шрі-Ланка, Болгарія, Судан, Китай, В'єтнам, Єгипет, Іран та Греція.

Економіка країни: в основному, спирається на фінанси, промисловість, сферу послуг і туризм. [52] Одна з найбагатших країн у світі за рівнем ВВП (на душу населення) у порівнянні з найрозвиненішими європейськими регіонами. Сан-Марино вважається державою з високою стабільністю економіки, має один з найнижчих рівнів безробіття в Європі; відсутність державного боргу та профіциту бюджету може привабити до неї іноземних інвесторів. [43]

На родючому ґрунті Монте-Титано вирощують оливки, з яких віджимають олію і потім розливають по пляшках. Спільнота бджолярів виробляє широкий асортимент меду з акації та каштану. Інші тутешні продукти – це торти Titano та Tre Monti, а також місцевий лікер, наприклад,

Tilus з гірким трюфельним ароматом або Dusa di Guelfo.

Туризм в республіці Сан-Марино — дуже важлива складова економіки країни - на туризм приходить більше 50 % всього ВВП. В середньому за рік Сан-Марино відвідують близько 3 мільйонів туристів, хоча останнім часом спостерігається спад активності - на 100 тисяч людей в рік. [58] Сан-Марино, за класифікацією ВТО, є однією із туристичних країн регіону Європи [36]

У Сан-Марино шалено пишаються історичним минулим. У крихітній країні багато стародавніх фортець, замків, церков. Є навіть власна в'язниця. Щоправда, у ній знаходиться лише один ув'язнений, на утримання якого потрібно 750 євро щодня (за рахунок податків громадян країни). У його розпорядженні тренажерний зал, бібліотека та кімната відпочинку з телевізором. Харчується цей скромний злочинець у ресторані – вигідніше, ніж наймати окремого кухаря. [13]

З короткого розгляду можна зазначити, що країна має досить довгу та цікаву історію, вдале розташування та прекрасний субтропічний клімат, що може слугувати гарною перевагою для розвитку туризму в Сан-Марино

1.3. Культура Сан-Марино

Незважаючи на незалежність і самостійність держави, безпосередня близькість з Італією, все ж таки, досить сильно вплинула на її культуру. Але країна має деякі свої характерні особливості. [22] Багато культурних традицій та звичаїв у країні були сформовані під впливом сусідніх держав. Наприклад національні танці і пісні мають італійське походження. Основна частина культури Сан-Марино розпочинає свої витoki з часів середньовіччя. <http://www.world-globe.ru> Лише починаючи з XVII століття музика почала набувати своєї індивідуальності і розвивалася вже у самостійному руслі. Дивовижне багатство національних традицій відображено у піснях місцевого композитора, відомого і за межами держави – Франческо Марія ді Песаро. [22]

Важливою культурною спадщиною держави, безперечно, є і її архітектура. В країні збереглися одні з найдавніших пам'ятників та скульптур, які мають велику історичну цінність. Вивчаючи такі витвори мистецтва, можна побачити певний стиль Сан-Марино, і навіть простежити взаємозв'язок із архітектурою Італії. Населення, в основному, проживає в невеликих двоповерхових будинках, покритих черепицею. [22]

Література в країні випускається італійською мовою. У столиці розташована друкарня, завдяки якій місцеві поети та письменники можуть без перешкод видавати свої твори.

Населення держави пишається наявністю в країні одних з найкращих творів епохи Бароко та Ренесансу. Мешканці дуже шанують мистецтво і самі займаються різними ремеслами – гончарством, різьбленням по каменю, карбуванням монет. [22]

Глави держави у Сан-Марино — обрані колективні капітани-регенти, які правлять країною протягом 6-ти місяців - вступають на посаду 1-го квітня та 1-го жовтня. У зв'язку з їх обранням тут проводяться інаугурації, що супроводжуються урочистою ходою у національних костюмах. Згідно з давнім обрядом, парад бере свій початок біля Палаццо Публіко і вирушає далі до базиліки.

Національний костюм Сан-Марино багато в чому нагадує одяг італійців, які проживають у північній частині. Чоловіки носять короткі штани, що обрамлені нижче коліна кольоровим шнурком, білі сорочки та короткі безрукавні жилети або куртки. Як головний убір використовують різноманітні капелюхи, частіше чорного кольору, або замінюють їх просторими беретами. Жінки одягають широку кольорову спідницю зі складками і сорочку, що має об'ємні рукави, зібрані біля плечей та зап'ястя. Поверх одягається коротка кофта на брителях. У жіночому національному костюмі також є яскравий фартух і велика хустка для голови. [22]

Щороку, 3-го вересня, в День заснування республіки Сан-Марино, проводяться урочисті заходи. [22]

Жителі країни відносять себе до пращурів давніх римлян, тому бережуть і шанують свої традиції. [22]

У державі проводять багато фестивалів, присвячених традиційним святам. Щороку з 26 по 29 червня проводять «Середньовічні дні», які нагадують безперервний карнавал.

У другій половині липня протягом 5 днів місто Сан-Марино стає схожим на справжнє середньовічне містечко. У тавернах можна скуштувати страви тієї епохи, а мешканці міста перевдягаються у національні середньовічні костюми. Вулиці заповнюються ремісниками з Монтеджардіно, ворожками, акторами, куртизанками із Серравалле, арбалетниками та музикантами. [63]

Щорічно, починаючи з 1988 р., у липні протягом тижня в Сан-Марино триває Фестиваль етнічної музики. Численні музичні гурти зустрічаються на сцені Cava of the Balestrieri у самому центрі історичної частини міста. Наприкінці серпня-початку вересня проходить щорічний чемпіонат світу з мотоперегонів - Гран-прі «Чінзано» на мотодромі Misano Adriatico. Паралельно з цим на горі Монте-Титано влаштовують спортивні заходи, що об'єднані загальною тематикою мотогонок. [63]

Традиційне свято літнього італійського Нового року "Рожева ніч" (La Notte Rosa) - це фестиваль нон-стоп повністю у рожевому кольорі. Просуваючись від узбережжя вглиб країни, «Рожева ніч», від заходу сонця до світанку, зі своїми концертами, показами та феєрверками поглинає 110 км Адріатичного узбережжя, що включає близько 700 пляжів Романьольської Рів'єри! [63]

3 вересня вважається національним святом, яке можна прирівняти до Нового року. [25] Організують конкурси зі стрільби із арбалетів, концерти воєнного оркестру, традиційні ігри в бінго, а завершує свято неперевершений феєрверк. З 1-го грудня по 6-те січня в історичному центрі Сан-Марино працює Різдвяний ярмарок. [63]

Кожен турист, який відвідав країну, відзначить для себе особливий

національний колорит та багатство культури.

Сувеніри/покупки. Туристам із Сан-Марино ми рекомендуємо привозити вироби народної творчості: ковані залізні сувеніри, кераміку, меблі, ювелірні прикраси та місцеве вино. [48]

Години роботи установ. Банки працюють:

- Пн-Пт: 08:30-16:00

Час роботи магазинів:

- Пн-Сб: 10:00-19:30

[48]

Віза. Українцям для в'їзду до Сан-Марино необхідно отримати Шенгенську візу. [5, 48, 49]

Валюта. На території Сан-Марино основною грошовою одиницею є євро. Широко поширені всі основні кредитні картки (Visa, Mastercard, American Express). [5, 48, 49]

Митні обмеження. Ввезення та вивезення валюти в Сан-Марино не обмежене. Суму від 10 тисяч євро та більше необхідно задекларувати. Митні правила в Сан-Марино такі самі, як і в інших країнах Західної Європи. [28, 49]

Корисні телефони та адреси

Інтереси Сан-Марино в Україні представляє посольство Італії в Україні:

Індекс – 01901, Київ, вул. Ярославів Вал, 32-б

Т: (044) 230-31-00

Ф: (044) 230-31-03

Ел. пошта: ambasciata.kiev@esteri.it

[49]

Інтереси України в Сан-Марино представляє посольство України в Італії:

00198 Рим - Віа Гідо д'Ареззо, 9, Італія

Т: (3906) 841 26 30

Ф: (3906) 854 75 39

Ел. адреса: emb_it@mfa.gov.ua

[48]

Різниця у часі з Києвом складає -1 годину. Тобто, якщо у місті Сан-Марино, наприклад, влітку 9:00 ранку, то у Києві буде вже 10:00 ранку. [48]

Медицина

Медицина в Сан-Марино досить розвинена і добре функціонує; медперсонал висококваліфікований. Аптеки знаходяться майже на кожному кроці, але більшість ліків відпускаються за рецептом. Швидка допомога безкоштовна та діє оперативно. Також для в'їзду в Сан-Марино не потрібно жодних особливих щеплень. [24, 48]

Безпека. Жителі Сан-Марино, насправді, дуже товариські та гостинні. Однак у цій невеликій країні зустрічаються кишенькові злодії. Тому туристам у Сан-Марино, все ж таки, потрібно бути уважними зі своїми речами, грошима та документами. [48]

Кухня та ресторани Сан-Марино. Для громадян Сан-Марино величезну роль відіграє італійська кухня. [27] Варто спробувати італійський корж «п'ядина», а також «поленту», яка готується на основі кукурудзяного пюре та подається з сосисками, томатним соусом та тертим сиром Пекорино. Одна з найпопулярніших страв з пасти - Strozzapreti з м'ятним соусом та тертим сиром. Рецепт приготування цієї пасти, як і равіолі, «тагліателле» та галушок, залишився незмінним з давніх-давен. [27] Під час зимових місяців традиційною вважається страва з квасолі із піджарками зі свинини. Також варто скуштувати національні сан-маринські солодоші — La Pagnotta, солодкий хліб із родзинками та анісової горілкою, приготовлені під час Великодня, та Il Bustrengo із сухариками або кукурудзяними пластівцями.

В Сан-Марино неймовірна кількість їдалень на будь-який гаманець та смак: від демократичних кафе, кав'ярень і піцерій до панорамних ресторанів з

приголомшливим краєвидом.[27] Майже всюди подають страви італійської кухні, за винятком кількох азійських закусочних та фудкортів на американський манер у торговельних центрах. [27] Хоч Сан-Марино «оточена» Італією та має багато запозичених страв з італійської кухні, похід до кафе чи ресторану вам обійдеться, все ж таки, дешевше. В Італії середній чек на двох складатиме 50-60 EUR. Вам подадуть піцу, пасту або ж равіолі, пляшку вина, десерт і дві філіжанки кави. Якщо в меню входить лише обід із супу, другої страви та бокалу вина, то це обійдеться в 15-20 EUR. [62] А в Сан-Марино, в більшості закладів, є спеціальні «туристичні меню»: салат, гаряче, десерт і напій. За усю цю розкіш просять приблизно 10-15 EUR. Перекус у фастфуді обійдеться, в середньому, в 5-10 EUR. Вечеря в хорошому ресторані — від 40 EUR на персону.

Пропоную розглянути кілька ресторанів в Сан-Марино - найкращих у своїх категоріях за оцінкою TripAdvisor.

Почнемо з категорії «смачно та недорого». Назва ресторану — «Il Matterello». Кухня італійська, фастфуд. Підходить для вегетаріанців та веганів; в асортименті є безглютенові блюда. Діапазон цін — 3-9 EUR.

Далі категорія «помірні ціни». Ресторан має назву «La Terrazza». Спеціалізується на італійській, середземноморській та європейській кухні. Підходить для вегетаріанців і веганів; в асортименті є безглютенові блюда. Діапазон цін — 20-40 EUR.

Останньою є категорія «ресторани високої кухні». Саме до цієї категорії відноситься ресторан «Ristorante Righi». Спеціалізується на італійській, середземноморській, європейській кухні та морепродуктах. Цей ресторан має одну зірку Мішлен - за високу якість приготування блюд. Підійде для вегетаріанців та веганів; в асортименті є безглютенові блюда. Ціни, за відгуками, варіюються — від 50 EUR.

Чайові. У готелях, ресторанах та барах Сан-Марино чайові складають 10-15% від рахунку.

Готелі Сан-Марино. Ціни на готелі можуть варіюватися в залежності

від сезону, від кількості зірок, а також від зручностей, які надає готель. Наприклад двозірковий готель у весняний період може обійтися приблизно в 1100 грн. (~ 35 EUR). В Сан-Марино знаходиться лише 1 двозірковий готель. Для відвідувачів готель надає: безкоштовний Wi-Fi, кондиціонери, місця для паркування та безкоштовні сніданки. Також до готелю допускаються постояльці з домашніми тваринами. *отели в Сан-Марино. [26]*

Ціни у тризіркових готелях також варіюються залежно від сезону. Найдешевший готель у весняний період коштуватиме близько 670 грн (20-21 EUR). До зручностей готелю входять: безкоштовний Wi-Fi, кондиціонер, безплатні сніданки та місця для паркування; готель приймає постояльців з домашнім улюбленцями. *отели в Сан-Марино. [26]*

Номер у найдорожчому тризірковому готелі може обійтися у 3500 грн. В ціну за готель входять: безкоштовний Wi-Fi, сніданки, кондиціонер. Також допускає постояльців с тваринами. Місця для паркування платні. Ціна є такою високою, тому що готель знаходиться поблизу однієї із найвидатніших пам'яток Сан-Марино - вежі Гуаїти. В деяких тризіркових номерах можуть бути басейни, бари та багато іншого. *отели в Сан-Марино. [26]*

Відпочинок у найдешевшому чотиризірковому готелі Сан-Марино може обійтися у 2300 грн (71-72 EUR). В ціну за готель входять: безплатні сніданки, паркові місця та Wi-Fi, а також джакузі та кондиціонер.

Номер у найдорожчому чотиризірковому готелі може обійтися у 5200 грн (162-163 Євро). *отели в Сан-Марино. [26]*

8 речей, які обов'язково треба зробити у Сан-Марино:

- Піднятися до трьох веж і насолодитися дивовижним видом на Адріатику.
- Оглянути всі 9 кастеллі (замки) і знайти в кожному з них щось особливе.
- Порівняти зображення неокласичної базиліки на десятицентовій монеті з оригіналом.

- Дізнатися знаменитий старовинний рецепт приготування пасти «строццапретті».
- Побувати в Музеї тортур і подякувати тому, що на дворі не середньовіччя.
- Подивитися на статую Свободи, яка різко відрізняється від своєї нью-йоркської тезки.
- Поповнити гардероб у знаменитих аутлетах, уклавшись у смішну, за європейськими мірками, суму.

Я вважаю що Сан-Марино варто відвідати хоча б для того, щоб виконати половину зі списку «обов'язково до виконання» [63]

Цікаві факти про Сан-Марино :

- Республіка з усіх сторін оточена Італією.
- Близько 80% території оточені скелями.
- В Сан-Марино близько 220 км. доріг.
- Сніг – досить рідкісне явище в цій державі.
- В країні карбують монети-євро з власною символікою.
- Сан-Марино має власну академію наук і університет.
- В країні є приблизно 30 міст і сіл.
- Аби отримати паспорт громадянин Сан-Марино, доведеться прожити там щонайменше 30 років.
- Армія Сан-Марино нараховує приблизно 100 чоловік.
- Країна веде свій особистий календар, де точкою відліку є дата заснування Республіки Сан-Марино, тому зараз там 17 століття.
- Випуск та реалізація поштових марок займає третину державної казни.
- Більше третини громадян заходиться за кордоном.
- З гори Монте-Титано можна побачити Хорватію.
- Через надра гори проходить 32-х кілометровий тунель, який з'єднує Сан-Марино і Адріатику. [53]

Культура Сан-Марино дуже різноманітна, адже тут переплітаються звичаї різних країн, культур, народів. Провівши теоретико-методологічне дослідження можна підсумувати, що культура країни, яку ви відвідуєте, має неабиякий вплив на туристичні можливості. Адже що, як не культура, бажання пізнати щось незвідане, жага відчутти щось, чого раніше ніколи не відчував, керує серцем та душею туриста і підштовхує відкривати для себе ще більше культур, звичаїв та традицій.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ САН-МАРИНО

2.1. Характеристика туристичної інфраструктури Сан-Марино

Що ж як не музеї, пам'ятники, фортеці та краєвиди хотіли б побачити туристи перебуваючи в країні, в якій збереглась Середньовічна архітектура. Ознайомимось з ними ближче і дізнаємось чому Сан-Марино так приваблює туристів.

Найбільш знаковими пам'ятками Сан-Марино є три середньовічні вежі: Гуаїта, Честа і Монтале раніше виконуючих оборонну функцію, вже багато століть дивляться з вершини Монте-Титано і є символами свободи та незалежності стародавньої Республіки. [63]

Вежі-фортеці є символом свободи країни, вони зображені на прапорі і гербі країни, їх зображення також карбуються на сан-маринських монетах євро.

У 2008 році вежі, весь історичний центр Сан-Марино і гора Титано були зареєстровані як один із об'єктів спадщини ЮНЕСКО. На теперішній час вежі-фортеці є головною гідністю Сан-Марино. [14]

Таблиця 2.1. Середня виручка трьох фортець за 2019 р (Євро)

	Разовий білет	Пільговий	Діти до 6 років, інваліди, жителі Сан- Марино	Комплексний
	4,5	3,5	б/о	6,5
Місяць	714 000	555 333	б/о	1 031 333
Рік	8 568 000	6 664 000	б/о	12 376 000

Джерело: складено автором

На таблиці 2.1 бачимо середню виручку трьох фортець за 2019.

Гуаїта або Прима-Торре з італійської переводиться як перша вежа. Була побудована найпершою з трьох веж в 11 столітті, деякий час використовувалась як в'язниця. [21] Неодноразово (в 1475, 1481, 1502, 1549, 1615, 1623 роках) перебудовувалась, часто слугувала жителям країни як фортеця. Вежа складається з 2 кілець стін і раніше була з п'ятикутною основою. Внутрішнє кільце слугувало в'язницею аж до 1970 року, саме через це вежу можна вважати однією із найстаріших тюрем світу. [12, 50]

Кам'яний герб можна побачити на вхідній брамі вежі, він належить Республіці і датується 1600 роком. У дворі є декілька артилерійський гармат, що відносяться до часів останньої війни: два міномета, дар Віттіріо Емануїле II і дві гармати подарунок - Віттіріо Емануїле III. На території вежі знаходиться каплиця святої Варвари.

Біля вежі Гуаїта знаходиться прилягаючий майданчик, з якого відкриваються панорамні види на околиці. Від вежі Гуаїта до вежі Честа веде кам'яна доріжка, сходи, відомі як «стежка відьом». [21]

Ла Честа або Фратта або Секонда – Торре – розташована на вершині гори Монте – Титано (755 м). У перекладі з італійської означає – друга вежа. Друга вона тому, що на 2 століття молодше ніж Гуаїта. Вона оточена

внутрішніми і зовнішніми стінами. Вперше згадується в документах 1253р. Вежа була побудована в кінці 11 століття в п'ятикутній формі. Будучи місцем для охорони території, в ній також розміщувались тюремні камери. [3, 4]

1329 року вежа увійшла в комплекс другої стіни оборони міста, в 16 столітті були побудовані сучасні ворота у вежу, перебудовані 1596 року. Незважаючи на перебудови, вежа зберігає свій первинний середньовічний вигляд. З 1956 року у вежі знаходиться музей старовинної холодної та вогнепальної зброї (близько 700 зразків).

До кінця 16 століття, після того як стратегічне значення вежі перестали використовувати за призначенням з 1930 року. Сьогодні в стінах вежі знаходиться музей стародавнього холодної і вогнепального озброєння та броні, який включає в себе близько 700 експонатів, які датуються між періодом середньовіччя і кінцем 1800-х років. [3,18]

Ділянку стіни, який веде до стародавнього кар'єру, відносяться до залишків другої міської стіни побудованою в 13 столітті.

Монтале або Терца Торре у перекладі з італійської означає – третя вежа. Невелика за об'ємом має п'ятикутну форму. До побудови у 1320 році не мала сполучення з двома іншими вежами. До 1479 р. слугувала як сигнальна вежа для захисту від нападів війська Малатеста, яке було розташоване у сусідньому замку Фьорентіно. На даний час вежа зображена на монеті номіналом в 1 євроцент.

Не менше популярною являється базиліка Сан-Марино, яка раніше являлась церквою. [9, 50] Її будівництво почалося 28 червня 1826 і продовжувалась до лютого 1838р. церква була освячена у присутності єпископа Агостинуччі та 2 капітанів-генералів Сан – Маріно, 21 червня 1926 папа Пій XI присвоїв їй статус малої базиліки.

Базиліка була присвячена святому покровителю міст та Держави – засновнику республіки, священнослужителю Святому Марину. [18]

Споруда виконана у стилі неокласицизму, з портиком з восьми коринфських колон. На фронті, над колонами написано «*IVO MARINO*

PATRONO ET LIBERTATIS AUCTORI SEN» (СВЯТОМУ МАРИНУ ПОКРОВИТЕЛЮ І ПРИНІСШОМУ СВОБОДУЮ. Сенат і народ). [37] Вівтар прикрашає статуя Святого Марино. Під вівтарем мощі Святого Марино виявлених 1586р. [8, 9]

Інтер'єр базиліки тільки білого кольору складається з трьох залів, утворених шістнадцятьма колонами, що стоять півколом в апсиді. Зліва від головного вівтаря знаходиться регентський трон який був зроблений на початку 17 століття . В церкві є орган 1835 року. В базиліці проходять найкрупніші заходи країни в тому числі вибори капітанів-регентів, Також тут можна послухати концерні виступи, найвідоміше з них – Осінній музикальний фестиваль. [8]

Вхід до базиліки відкритий по будням до 17:00 (влітку до 18:00), по святах до 11:00. Щонеділі там проводяться меси. Вхід до базиліки безоплатний. [8, 11]

Палаццо Публіко, також відомий як Народний палац – був збудований у стилі середньовічних палаццо у 1884-1894рр. архітектором Франческо Аддзуррі на місці старої резиденції. [30] Поступово резиденція перестала відповідати стандартам безпеки і її було реконструйовано 30 вересня 1996 року під курівництвом Гаї Ауленті. Для будови палацу використовували камінь який видобували в печерах Титано.

17 травня 1884 року був закладений перший камінь нинішньої будівлі Публіко по проекту римського архітектора Франческо Аззуррі, президента Академії Сан-Лука у Римі. [50] Знаходиться на центральній площі Свободи. На головній площі Сан-Марино. Стоїть на місці стародавньої споруди під назвою Великий будинок Комуни, побудований в період між 1382 і 1392 роками і перебудованим декілька раз.

Зовні Палаццо Публіко є зменшеною копією флорентійського палаццо Веккіо.

Головний фасад будівлі підтримують три готичні арки, над якими над рівнем антресолі розташований багатокутний балкон з якого політичні діячі

приймають паради, а також оголошують імена знову обраних глав держави (в Сан-Марино їх два і опираються раз в півроку, верхня частина палацу прикрашена прямокутними зубцями над дахом підноситься вартова вежа-дзвіниця, оформлена такими ж зубцями.

В нижній частині головного фасаду знаходяться 3 арки. В центі всю увагу притягує багатокутний балкон з двома прикрашеними вікнами по бокам.

На фасаді споруди розміщені герби Республіки Сан-Марино і її чотирьох муніципалітетів (Серравалле, Фіорентіно, Монтеджардіно та Фаetano). Над годинником вежі розміщена мозаїчна ікона, на якій зображена Свята Агата, Святий Марино і Святий Лев. Особливої уваги заслуговує неповторна різнокольорова дерев'яна стеля будівлі прикрашена декоративною рамою.

Перед головним фасадом знаходиться статуя Свободи (інша назва делла Ліберта), яка є прикрасою для всього фасаду. Статуя символізує свободу. Свобода представлена як воїн, який просувається тільки в перед з однією витягнутою рукою, тоді як в другій руці воїн тримає прапор. На голові статуї знаходиться корона з трьома вежами які представляють укріплення міста Сан-Марино, символічне значення якого-свобода.

Статуя розміщена на високому постаменті, виконана у стилі неокласицизму із білого каррарського мармуру.

Статуя делла Ліберта зображена на монетах Сан-Марино номіналом 2 євроцента 2002-2016 років випуску.

Навпроти споруди палаццо знаходиться колишня будівля поштового відділення, перебудована у стилі шістнадцятого століття на фундаменті Парва-Домус муніципалітету чотирнадцятого століття.

Всередині стіні Великого замку прикрашені трофеями, написами, скульптурами прославлених людей, у тому числі і Сан-Марино.

Великим скарбом являється Зал Ради, її охороняли віками. Знаходиться вона на верхньому поверсі на який модна потрапити завдяки величезним

сходам.

Головним приміщенням урядового замку є зал Великої генеральної ради. Одну із стін зали прикрашає картина, на якій зображено явище Святого Марино народу Сан-Марино. Картина була написана 1894 року Еміліо Ретросі. В залі встановлені трон капітанів народів, лави для шістнадцяти членів Великої ради і трибуна для глядачів.

В Залі засідань Ради Дванадцяти, оформлений в стилі 16 століття, можна побачити картину пензля Бартоломео Дженнарі, на якій зображено Святий Марино благословляючий місто та його жителів. Стіни великої зали, в якому два рази на рік, під час виборів політичних діячів, підраховують голоси членів ради прикрашають картини із зображенням Іоана Хрестителя і Святого Марино написані Джованні Ланфранко в першій половині 17 століття.

Через 100 років після того, як Франческо Аззуррі закінчив будівництво, постало питання про проведення повної реконструкції будівлі. Роботи були виконані в 1996 році під керівництвом всесвітньо відомого архітектора Гаї Ауленті. У 2008 році Палаццо Публико, в складі історичного центру Сан-Марино, був внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. [31]

Площа свободи знаходиться у центрі міста Серравалле і являється самим популярним і відвідуваним місцем серед туристів. З усіх сторін площу оточують урядові та державні установи. В центрі площі знаходиться статуя Свободи. [32, 33]

Також на площі знаходяться стародавні цистерни для збору дощової води, які раніше використовували як водосховище для жителів Сан-Марино ще в п'ятнадцятому столітті. [32, 33] Державний музей Сан-Марино – старий музей республіки Сан-Марино, який був відкритий на пожертвування громадянам в кінці дев'ятнадцятого століття 1899 року в будівлі Палаццо-Валоні, де також була розміщена Державна бібліотека. В ньому є декілька відділів: відділ археології, відділ мистецтва та відділ нумізматики. [2] Музей знаходиться на вулиці Піаццетта –Титан, неподалік від церкви Сан-

Франческо і головного в'їзду в Сан-Марино. [15] Після того, як музей став автономною освітою в 1982 році його перенесли в чотириповерхову будівлю і відкрили після довгої реставрації лише 18 березня 2001 року.

Державний музей в Сан-Марино нараховує близько 5000 історичних і художніх предметів, які зв'язані з історією Сан-Марино, зібраних з 1865 і по сьогоднішній день.[2, 15] В музеї Сан-Марино можна побачити археологічні артефакти від неоліту до середньовіччя, витвори мистецтва – картини і скульптури Помпео Ботоні, Елізабети Сирані, Стефано Галетті, стародавні монети і медалі 1865-1938 років, єгипетські, етруські та римські археологічні знахідки, які були пожертвовані державі.

Також в історичній частині міста Сан-Марино знаходиться незвичайний музей тортур він знаходиться недалеко від воріт Сан-Франческо, які були частиною оборонних споруд міста. Це унікальний музей, єдиний в своєму роді, який без слів розповідає про історії тортур. В його експозиції більше сотні знарядь і пристосувань, які люди придумали для того, щоб робити дуже боляче собі подібним. [7, 18]

Тут є як і старі, перевірені часом і святою інквізицією знаряддя тортур, так і придумані пізніше в 19-тих – 20-тих століттях. Тут майстерно відтворені реконструкції тортур. [7, 18]

Класичними знаряддями тортур є: «Стілець Інквізитор», «Залізна Діва», «Груша», «Вили Єритика», «Пояс Вірності», «Дряпаюча кішка», «Дудка, що гримить», «Іспанський чобіт». Тут докладно описують жахливі методи катувань, на яку людину підштовхувала її ж фантазія, щоб завдати жертві якомога більш страждань, калічити її і зазнавати їй болісної і довгої смерті.

Експозиція музею ніби кричить про злочини які може скоїти будь-яка влада, яка дає поблажку будь-яким знущанням над людиною. Цей музей можна назвати збіркою жорстокого та непереносного жаху. [7]

Таблиця 2.2. Виручка музею тортур за 2019 рік (Євро)

	Дорослі	Діти	Діти до 5 років
Разовий	7,5	4	б/о
За місяць	1 190 000	634 666	б/о
За рік	14 280 000	7 616 000	б/о

Джерело: складено автором за даними [7]

Музей воскових фігур був відкритий у 1996 році. Експозиція музею представляє собою вражаючу реконструкцію сорока сцен і персонажів. Музейні експозиції охоплюють всю історію республіки Сан-Марино. Також тут представлені найважливіші події всесвітньої історії. Тут показані 40 сцен і 100 персонажів.

Всім скульптурам із воску властиві незвичайно живі пози. Скульптури на стільки реалістичні, що туристи зачаровано забувають про реальний світ і робляться діючими персонажами вистави та історії. Найменші риси воскових фігур приводять в захоплення віх людей, які прийшли в це чарівне та заворожуюче місце.

Музей працює: щоденно липень-серпень з 8:30 до 20:00, квітень-червень і вересень з 8:30 до 18:30, жовтень-березень з 8:30 до 12:30.

Ціна дорослого білету – 6 євро; пільгового, а також діти від 4 до 10 років – 4 євро.

Музей курйозів і пам'яток. В музеї зібрані незвичайних, дивних, рідкісних та справжніх епізодів, предметів, новин та персонажів: найдовші нігті, окуляри для корекції косоокості, сабо висотою 60 м. та пастка для бліх і не тільки. Це лише маленька частина із 100 раритетів зібраних в унікальній в своєму роді колекції.

Крім того, аби ще більше здивувати відвідувачів в літній період працює, який з'єднує музей зі ще більш віддаленою від історичного центру парковими місцями: шатл – це не просто якийсь там транспортний засіб, а традиційний «Форд» 1913 року випуску, який і досі працює.

Ціна квитка для входу в музей: звичайний – 8 євро, пільговий – 5 євро, група – 4 євро за людину.[6]

Наймолодший в місті Сан-Марино – музей емігрантів – постійно діючий центр вивчення міграції. Відкрився 1997 року, знаходиться в монастирі Святої Клари. Був заснований радою громадян Сан-Марино за кордоном для того, аби призвати пам'ятати людей які покинули Сан-Марино. Постійні дослідження з фотографіями, документами та іншим, які прагнуть розслідувати міграцію Сан-Марино.

Церква капуцинів Сан-Квіріно була побудована близько 1550 року на стародавній каплиці, присвяченій Сан-Квіріно, на згадку про невдалу спробу Фабіано да Сан-Савіно зайняти місто 4 червня 1543 року. Згодом зліва були додані 3 каплиці і кімната. Церква була освячена в 1790 році. Під аркадою святині Гарібальди розпустив свій легіон. Роботи по реставрації проводились в 19-20-х століттях. Доступ до церкви здійснюють по широким кам'яним сходам, який веде до проходу з п'ятьма цегляними арками, які піддержують монолітні колони. Внутрішнє оздоблення церкви виконано скромно і строго. Вівтар з дерева грецького горіха є прекрасним прикладом вівтаря капуцинів, датується 16-17 століттям, головним художником якого був монах Ліберато де Мачерата.

Із заднього входу церкви можна потрапити в невеликий монастир з кам'яним колодязем і резервуаром для дощової води.

Монастир Санта-Кьяро. Будівництво стін розпочалося 1565 року. Через нехватку коштів та матеріалів були призупинені, закінчення будівництва закінчилося лише в 1580 році. Монастир був відкритий в 1906 році. В кінці 1960-х років монастирю знадобилися дорогі та важкі роботи по реставрації. Будівля монастирю була викуплена країною, а сестри були вимушені переїхати до іншого монастиря в 1970-х роках. На теперішній час повністю відремонтований і включає в себе приміщення Університету Сан-Марино і музею емігрантів. І до цих пір можна відвідати сад по якому у вільний час гуляли монахині.

Замок Доман'яно. Наразі в ньому проживає 3265 людей, а його площа 6.62 км². Він розділений на 2 невеличких «села» Доман'яно, Фіоріна і Торрачча. Головний населений пункт міста-комуни – Монтелупо (вовча гора). На його гербі зображений бігучий білий вовк, за ним видніється гора Титано і Адріатичне море.

Південна частина області з дня її заснування належала республіці Сан-Марино. В 1463 році область була розширена за рахунок прилягаючої до Монтелупо території.

Залишки римської епохи монети та дорогоцінності, що датуються 5-тим століттям, знайдені на його території більше століття тому, свідчать про те, що замок, ще з тих пір був заселений.

Скульптура «Діти Беслана» була встановлена у 2006 році, в пам'ять про жертв терористичного акту в Беслані, автором пам'ятника став місцевий скульптор Венді Рензо Жарна.

Бронзова скульптура зляканого хлопчика встановлена в пам'ять жертв трагедії 3 вересня 2004 року, коли при захваті бойовиками школи №1 в місті Беслан померло 334 людини, в тому числі 186 дітей.

В центрі старовинного міста допитливій публіці надано багато яскравих екзотичних риб і рептилій в музеї рептилій. Про них можна отримати докладну інформацію: про їх образ життя, появи на світ, розмноженні, харчуванні та багато інших аспектів.

Музей розташований в одноповерховому приміщенні, також він є приватною власністю бізнесмена Ланзаніні Лучано. Тут на невеликій площі можна побачити багато різноманітної екзотики; змії, саламандри, крокодили, ігуани, павуки, черепахи, мурени, піраньї та багато інших тропічних риб.

Музей Феррарі – це унікальний музей, який знаходиться на кордоні Італії і Сан-Марино в курортному містечку Серравелле. Кожен рік це місто відвідують тисячі туристів, більшість із яких любителі та цінителі автомобілів.

1 грудня 1990 року, після чисельних переговорів між Фабріціо Віолаті і Енцо Феррарі. В колекції музею налічується більше 250 експонатів автомобільної техніки марки Феррарі різних років.

Там можна побачити навіть автомобілі випущені в період з 1951 по 1984 років. Там же знаходиться єдиний в Італії екземпляр Феррарі Gran Turismo, білосніжний Феррарі 1957 року який раніше належав Мерелін Монро і багато іншого. На виході із музею працює невеличкий сувенірний салон, де продаються все можливі предмети з символікою Феррарі, а також книги по історії фірми.

Місто-замок Аквавівіа – старовинний прикордонний замок, один із дев'яти найдавніших поселень Республіки Сан-Марино, площа складає 5 км. квадратних.

На території міста розташований отвір в скелі, де вперше поселився Святий Марин, у підніжжя цієї гори святи проводив обряди хрещення перших християн. Його невід'ємною частиною також являється величний замок Монте-Черрето, в кому був виданий найдревніший документ республіки – «Пласіто Феретрано» який датується 885 роком.

Можна зробити підсумок: у Сан-Марино досить розвинена інфраструктура з великою кількістю музеїв, стародавніх фортець, пам'яток архітектури, які у майбутньому зможуть привабити ще більшу кількість туристів

2.2 Вплив кліматичних умов на туризм у Сан-Марино

Сан-Марино — найменша та найстарша держава в Європі. Туристів тут приваблює місцевий середньовічний колорит, старовинна архітектура і живописна природа.

Найважливішим чинником для вибору дати поїздки є клімат країни. Одним з найкращих для відвідування є період вересень-листопад. Але, для більш точного планування туру пропоную звернути увагу на погодні умови країни по місяцям.

Таблиця 2.3. Кліматичні умови Сан-Марино

Мі сяць	Погодні умови
Січ ень	Найхолодніший місяць у Сан-Марино. Температура вдень може становити $+6^{\circ}\text{C} \dots +9^{\circ}\text{C}$, а вночі стовпчик термометра опускається до $+4^{\circ}\text{C}$. Реєструється близько 86 мм опадів. Дощить в середньому 3 дні. Вологість повітря досягає максимуму, 82%. Швидкість повітря варіюється в межах 2 м/с, але місцями трапляються пориви повітряних мас до 11 м/с.
Лю тий	У лютому температура повітря вдень коливається в межах $+6^{\circ}\text{C} \dots +8^{\circ}\text{C}$. Вночі стовпчик термометра тримається на $+4^{\circ}\text{C}$. Реєструються 3 дощові дні. За місяць випадає 101 мм опадів. Вологість повітря може становити 79%. Швидкість переміщення повітряних мас не перевищує 9 м/с.

Березень	У березні переважають північні та північно-західні вітри. Швидкість повітряних мас варіюється в межах 2-8 м/с. Вдень температура може становити +9°C...+14°C, а вночі показники термометра встановлюються в межах +7°C. Кількість безхмарних днів поступово зростає до 10. Дощі йдуть 4 дні. Рівень опадів може сягати 111 мм.
Квітень	У квітні середньодобова температура досягає не більше +10°C...+15°C. Швидкість повітряних мас може варіюватися в діапазоні 3-8 м/с. Реєструється 5 дощових днів. Але кількість опадів знижується, тепер 84 мм. Рівень вологості повітря становить 71%.
Травень	У травні реєструється, як і раніше, 5 днів з опадами. За місяць може випадати до 96 мм дощів. Рівень вологості повітря встановлюється не більше 66%. Швидкість вітру варіюється в діапазоні 3-9 м/с. Вдень повітря прогрівається до +21°C, а вночі стовпчик термометра опускається до +14°C.
Червень	У червні температура повітря вдень коливається до +20°C...+25°C, а нічна тримається на позначці +18°C. Реєструється 4 дні з опадами, випадає 87 мм. Вологість повітря продовжує знижуватись, тепер вона становить 62%. Дують переважно північно-західні вітри, їхня швидкість становить 3-7 м/с
Липень	У липні кількість безхмарних днів досягає свого піку. Небо не затягнуте хмарами близько 21-го дня на місяць. Водночас, дощові дні зводяться до мінімуму. Опади спостерігаються 2 дні на місяць. Випадає 61 мм. Рівень вологості повітря падає до 52%, тому липень вважається найзасушливішим у Сан-Марино. Крім того, липень і найспекотніший місяць. Денна температура повітря може

	становити +27°C...+29°C, а вночі стовпчик термометра не опускається нижче +21°C. Швидкість вітру досягає 8 м/с.
Серпень	Після низької вологості повітря у попередньому місяці, у серпні реєструється найменша кількість опадів. Випадає лише 38 мм дощів. Нараховується, як і раніше, 2 дощові дні. Рівень вологості повітря зростає до 53%. Денна температура повітря у серпні залишається у межах +26°C...+29°C, а нічний час показники термометра зупиняються на позначці +20°C. Швидкість вітру варіюється в діапазоні 2-6 м/с.
Вересень	У вересні денна температура повітря становить +25°C, а вночі термометр показує +16°C. Кількість опадів підвищується, реєструється 81 мм. Дощить 3 дні. Вологість повітря становить 64%. Швидкість вітру може сягати 15 м/с.
Жовтень	У жовтні пориви вітру не перевищують 7 м/с. Дощі йдуть 3 дні. Реєструється 88 мм. Вологість повітря встановлюється лише на рівні 74%. Середньодобові температурні значення коливаються не більше +12°C...+17°C.
Листопад	У листопаді випадає найбільша кількість опадів. Реєструється 115 мм. Налічується 4 дощові дні, а кількість сонячних днів падає до 8. Вологість повітря піднімається і встановлюється в межах 80%. Швидкість вітру подекуди сягає 13 м/с. Температура повітря вдень варіюється в діапазоні +9°C...+14°C, а вночі стовпчик термометра залишається на позначці +9°C.
Грудень	У грудні температура повітря у світлу пору доби становить +10°C, а вночі стовпчик термометра опускається до +5°C. Вологість повітря сягає 80%. Дощить 4 дні на місяць. Реєструється 84 мм опадів. Швидкість вітру становить 3 м/с, але трапляються пориви і до 13 м/с.

Джерело: складено за даними[20, 35]

Вологий клімат субтропічний. Середня температура влітку $+24^{\circ}\text{C}$, взимку близько $+4^{\circ}\text{C}$. При цьому через високе становище країни навіть у сильну спеку тут прохолодно, і взимку температура може опускатися до -6°C . Опадів випадає 800-900 мм на рік, переважно - в осінньо-зимовий період. Взимку зрідка випадає сніг, але він тримається недовго. [46]

Таблиця 2.4. Кліматичні умови Іспанії

Січень	Мадрид зустрічає з теплою температурою $+3^{\circ}\text{C} \dots +10^{\circ}\text{C}$. У Барселоні та Валенсії вдень рідко буває температура нижча ніж $+13^{\circ}\text{C} \dots +14^{\circ}\text{C}$. На Північно-Західному узбережжі $+12^{\circ}\text{C}$, а на Південному до $+17^{\circ}\text{C}$. Канарські острови характеризуються температурою повітря $+22^{\circ}\text{C}$, а води близько $+18^{\circ}\text{C} \dots +19^{\circ}\text{C}$.
Лютий	Погода в цьому місяці дуже не постійна: сьогодні сонячно, завтра снігопад. На півдні температура відчувається ніби весняна $+8^{\circ}\text{C} \dots +18^{\circ}\text{C}$. Північних захід прогрівається від $+7^{\circ}\text{C}$ до $+13^{\circ}\text{C}$, в центрі від $+4^{\circ}\text{C}$ до $+12^{\circ}\text{C}$, на сході температура $+8^{\circ}\text{C} \dots +16^{\circ}\text{C}$. Вода така ж прохолодна як і у січні. Лише біля берегів Канарських островів температура води підіймається до $+20^{\circ}\text{C}$.
Березень	У Малазі температура підіймається до $+19^{\circ}\text{C}$, у Валенсії до $+18^{\circ}\text{C}$, а у Ла-Коруньє до $+13^{\circ}\text{C}$. По Мадриду, де термометр показує $+16^{\circ}\text{C}$ можна гуляти без верхнього одягу. Море не прогрівається більше ніж $+14^{\circ}\text{C} \dots +17^{\circ}\text{C}$. На Канарських островах температура повітря досягає $+21^{\circ}\text{C}$, а температура води $+19^{\circ}\text{C} \dots +20^{\circ}\text{C}$.
Квітень	Південь та Схід зустрінуть з температурою

	+18°C...+23°C. У столиці термометр покаже +17...+19°C. На Заході та Півдні температура тримається близько +15°C. Ночі в країні все ще прохолодні +11°C...+15°C. Море до кінця місяця прогрівається до +18°C...+20°C.
Травень	На Півдні стає жарко, адже температура підіймається до +25°C, а температура моря сягає +20°C, що і дозволяє відкрити пляжних сезон. Вдень температура в Мадриді та південно-східному регіонах тримається на рівні +22°C...+23°C, а на Північному Заході +16°C...+18°C.
Червень	На Півдні температура повітря сягає +30°C, а температура води близько +22°C. У центрі та сході стовпчик термометра сягає +25°C...+28°C, на півдні та заході +19°C...+21°C. Температура води стає ще більш комфортною для купання +21°C...+23°C.
Липень	Вода нагрівається до +24°C...+26°C. На території Іспанії в цьому місяці майже немає дощів. По всій країні температура тримається на рівні +27°C...+33°C.
Серпень	В центрі та сході, а також на півдні і островах майже безхмарно, а температура сягає +30°C...+35°C. На півночі можливі дощі. Вода прогрівається +24°C...+26°C.
Вересень	На початку місяця в центрі та півдні температура сягає +25°C...+28°C, на східному узбережжі +24°C...+26°C. Море залишається теплим +22°C...+25°C. До кінця місяця спека спадає, починаються дощі, місцями шторм. На Канарських островах весь вересень тепло +26°C...+28°C, вода з температурою +22°C...+24°C ідеально підходить для купання.
Жовтень	Середня температура вдень тримається на рівні

	+22°C. На півдні на 2-3 градуси тепліше, а на півночі навпаки буває прохолодно. Море все ще тепле +21°C...+23°C, але на пляжах буває вітряно і бажаючих купатися небагато. Відпочивати на Канарах при температурі повітря +25°C...+27°C і температурою води +22°C...+23°C цілком комфортно.
Листопад	На північному заході, сході та столиці температура тримається в межах +14°C...+16°C. В прибережних районах часто йдуть дощі, але вода в морі зберігає свою температуру до +20°C. Ночі стають холоднішими +7°C...+13°C. Канари зустрічають з усе ще теплою температурою повітря +22°C...+23°C, та прогрітою до +21°C...+22°C водою.
Грудень	На півдні термометр показує температуру +17°C...+19°C, а дощі йдуть рідше. Температура на півночі та заході падає до +14°C. У столиці температура повітря тримається в межах +10°C...+13°C. Гори покриваюся снігом, і тому гірськолижні курорти починають приймати туристів. На Канарських островах погода приємніша, адже повітря прогріте до +20°C ... +22°C, а вода до +20°C +21°C.

Джерело: складено за даними [19]

Клімат Іспанії – один із самих стабільних і стійких у Європі. Різниця між літніми і зимовими температурами зовсім невелика. Зима стоїть із грудня по лютий, літо, відповідно, триває із червня по серпень. Пляжний відпочинок найбільш привабливий саме в серпні, коли морська вода прогрівається до максимальних температур.

Незважаючи на те, що Іспанія є найтеплішою країною Європи, все ж таки літо в Сан-Марино є більш спекотними, водночас в Сан-Марино значно

більше опадів. Але все ж таки в Іспанії, особливо на Канарських островах тепла та іноді злегка прохолодна погода залишається на протязі усього року.

Клімат є ключовим ресурсом для туризму і туристичний сектор особливо

чутливо реагує на зміни клімату та глобального потепління, багато з яких уже відчутні. Зростаюче міжнародне занепокоєння щодо швидких темпів зміни клімату на нашій планеті, а також наслідків, що відображаються на навколишньому середовищі, населенні та їх господарській діяльності, стало очевидним. Зміна клімату безпосередньо впливає на туризм загалом і на окремі його галузі, що позначається на прибутках людей, задіяних у цій сфері. Ситуація з кожним роком змінюється і, на жаль, не в кращу сторону, що в свою чергу впливає не лише на малі країни, а й на туризм у всьому світі.

2.3. Характеристика Сан-Марино в порівнянні з іншими малими країнами

Малі країни відіграють значну роль у туристичному світі. Є багато туристів, які надають перевагу подорожі до малої країни, адже розмір не головне і ніяк не впливає на потенціал країни. Наприклад можна розглянути Європейські карликові держави і проаналізувати їх можливості як туристичних країн:

- Мальта – острівна держава, площа якої не перевищує 320 км², але не дивлячись на розмір може порадувати туристів багатою історією, м'яким середземноморським кліматом і неперевершеними історичними пам'ятками, а столиця країни – Валетта знаходиться під охороною ЮНЕСКО, оскільки зберегли стародавню фортецю.
- Ліхтенштейн – крихітна альпійська країна, гірськолижні курорти якої відомі на весь світ.
- Сан-Марино – найстаріша держава Європи, знаходиться на Аппенінському півострові. Країна відома своїми неймовірними краєвидами та середньовічними фортецями.

- Монако – маленьке князівство (2 км²), оточене територією Франції. У всьому світі Монако асоціюється з розкішшю і красивим життям. Монако відоме як великий туристичний центр Півдня Європи.
- Ватикан – резиденція Папи Римського. Ватикан безперечно являється одним із найважливіших культурних центрів планети – тут знаходиться Собор Святого Петра, Сикстинська капела, ряд музеїв і знаменита бібліотека. [64]

Хоча ці країни невеликі за розмірами, деякі з них мають неабияку цінність для людства. До речі, Сан-Марино є однією з найменших серед карликових держав і займає 20 місце за площею (рис. 2.5)

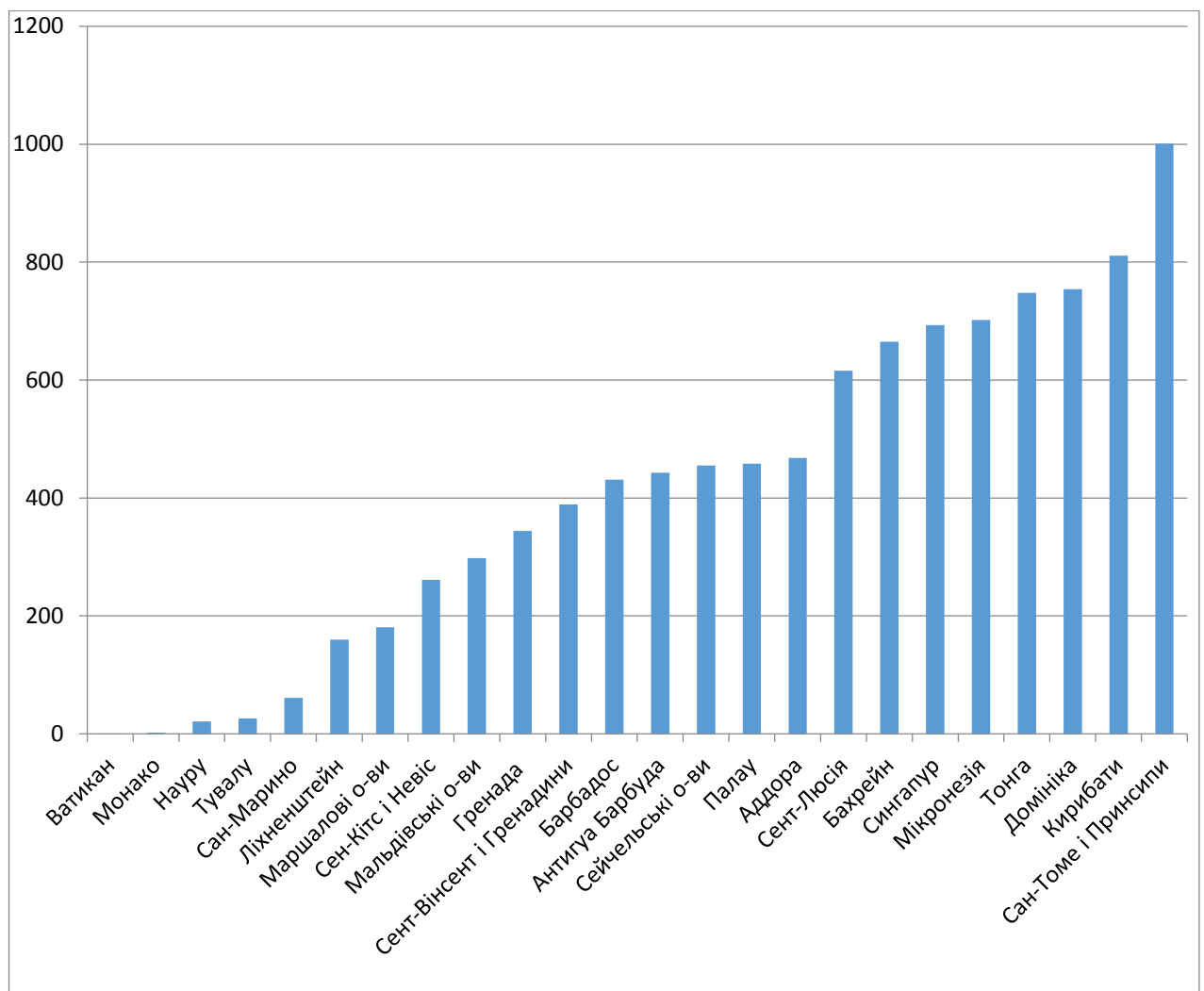

Рис. 2.5. Площа малих країн

Джерело: складено автором за даними [40, 65]

Як можна спостерігати на рисунку 2.5, Найбільшою за площею малою

країною є Республіка Сан-Томе і Принсіпі, за ними по черзі слідує Кирибати, Домініка, Тонга, Мікронезія та інші.

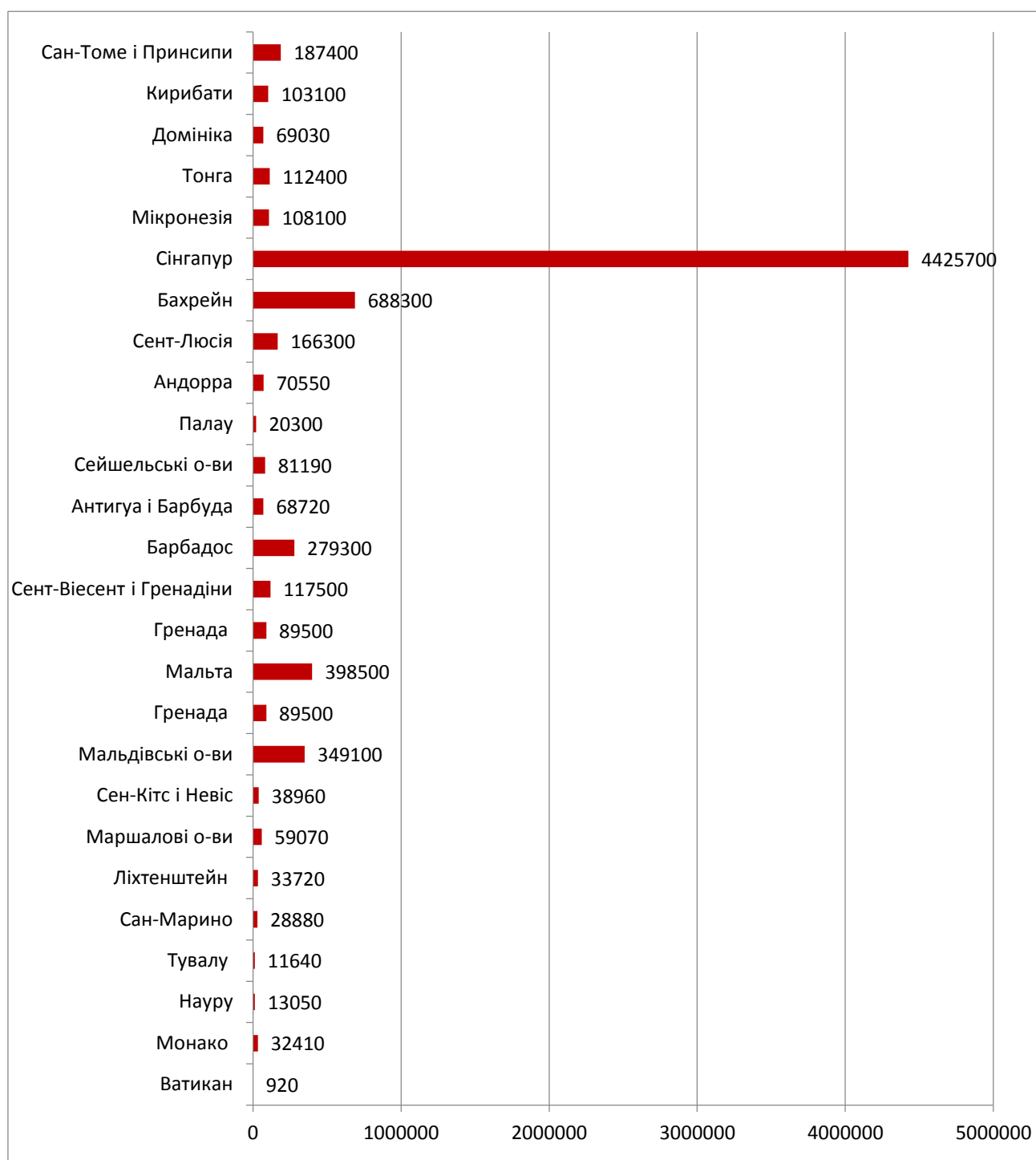

Рис. 2.6. Населення Сан-Марино в порівнянні з іншими малими країнами

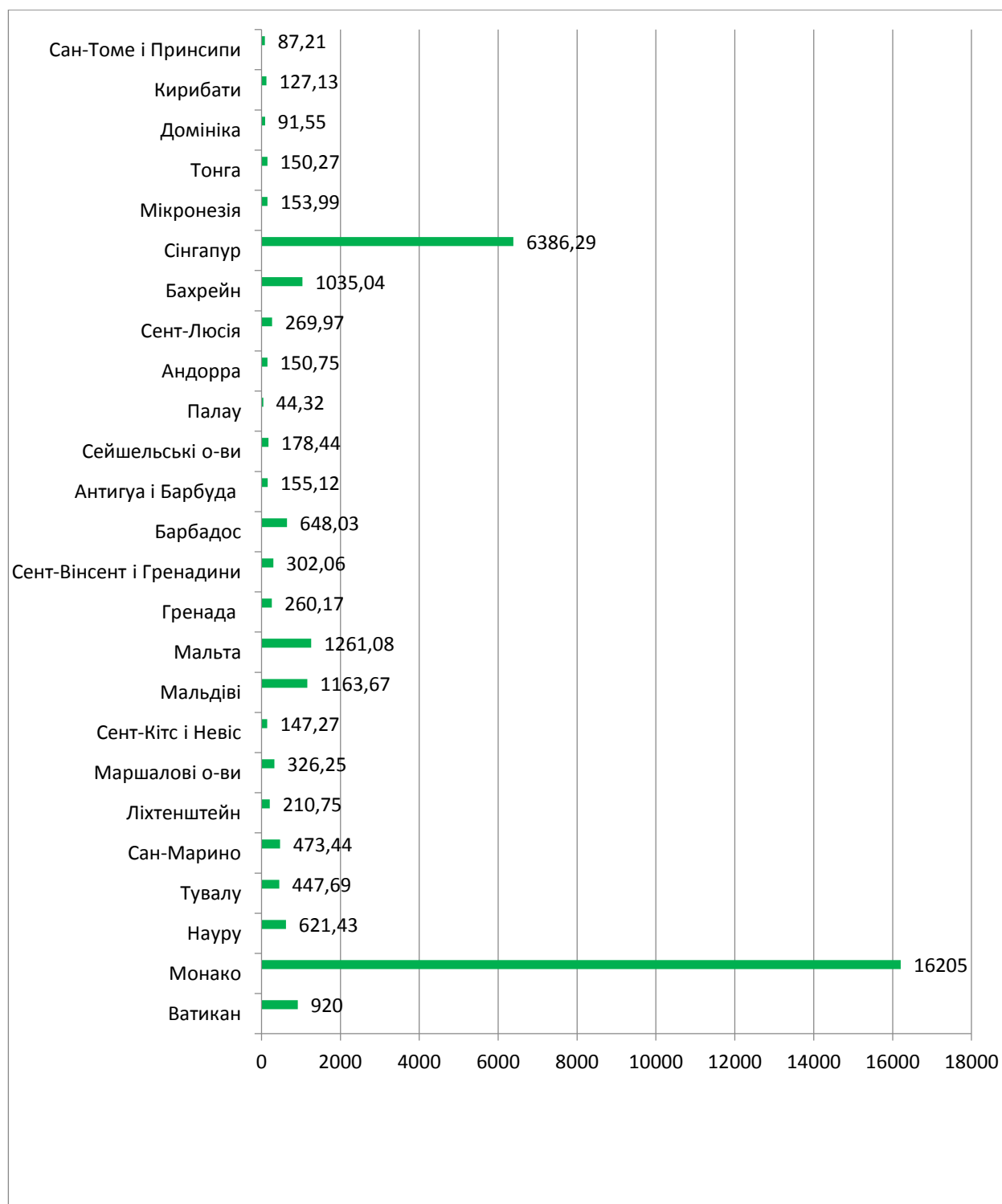

Рис. 2.7. Густота населення Сан-Марино відносно інших малих країн, кількість людей на км²

За даними рисунків 2.6 та 2.7 можемо відзначити, що Сан-Марино займає 10-те місце серед малих країн за густотою населення на км² та займає 22 місце серед малих країн за кількістю населення.

Також для аналізу можливості країни розвивати туристичну сферу

потрібно знати чи спроможна вона економічно забезпечити цей розвиток. Але карликові держави, які ми порівнюємо наступними, щодо цього можуть не хвилюватися, адже мають дуже високий рівень ВВП за паритетом купівельної спроможності (долар)

Таблиця 2.8.Рівень ВВП карликових держав

Країна	ВВП (долар)	Рік
Ліхтенштейн	6,839 мільярдів	2018
Монако	7,424 мільярди	2019
Сан-Марино	1,616 мільярдів	2019
Мальта	14,65 мільярдів	2020
Андорра	3, 155 мільярда	2019
Ватикан	Країна некомерційної планової економіки	

Джерело: складено автором за даними [66]

Як можна побачити на таблиці 2.8 найвищий рівень ВВП серед малих країн у Мальти, а найменший рівень у Сан-Марино. Зважаючи на те, що це карликові країни, правдивим буде твердження, що це досить непоганий результат. Звісно, всі ці країни не зрівняються з Францією (2,603 трильйона доларів станом на 2020 рік), але для таких малих країн як Монако, Ліхтенштейн це досить непоганий рівень ВВП. Можна підсумувати що малі країни також можуть бути економічно високорозвиненими, отже у майбутньому будуть мати достатньо матеріального забезпечення для створення і подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Туризм у сучасному світі дуже швидко прогресує. Розвиток туристичної сфери сприяє активному економічному зростанню багатьох країн світу. На розвиток туристичної галузі істотно впливають світові тенденції

розвитку туризму. На сьогодні туризм є самостійною галуззю господарства, майже 6% світового валового національного продукту, близько 5% усіх податкових зборів та 7% світових інвестицій. Розвиток туристичної галузі сприяє подальшому збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць, розвитку туристичної інфраструктури, будівництву нових туристичних об'єктів, посиленню охорони та реконструкції існуючих історико-культурних пам'яток.

У багатьох країнах світу туризм став важливим джерелом доходів бюджету, розбудова рекреаційно-туристичної галузі та посилення її впливу на економічний розвиток стали одним із пріоритетних напрямків розвитку світового господарства. Швидкий розвиток туристичної сфери сколихнув увесь світ, туризм почав звойовувати усе нові території. Згодом не лише великі країни почали поглиблюватися у туристичну сферу, а й невеликі, навіть карликові держави. Воно й не дивно, адже з науково-технічним прогресом ставало дедалі простіше подорожувати. Але чому саме у малих країнах туризм відіграє таку значну роль в економіці? Відповідь на це питання легко знайти. У великих країн є багато засобів та ресурсів для існування, але мікродеравам дещо складніше у цьому питанні. Брак природних ресурсів, невдале розташування по відношенню до торгових шляхів ніби природним шляхом наближає карликові країни до розвитку туристичної інфраструктури. Саме тому більшість карликових держав більше зосереджені саме на туристичній сфері.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В САН-МАРИНО

3.1 Перспективи розвитку туристичної інфраструктури

Дослідивши Сан-Марино, як окрему державу, усі її історичні пам'ятки, туристичну інфраструктуру, особливості її розвитку, як туристичної країни, а також провівши аналіз, виділивши всі її плюси та мінуси, а також порівнявши мікродержаву з іншими країнами світу, можна виділити перспективу розвитку сфери туризму у цій країні.

Також провівши дослідження можна визначити фактори, що впливають на розвиток туризму в країні.

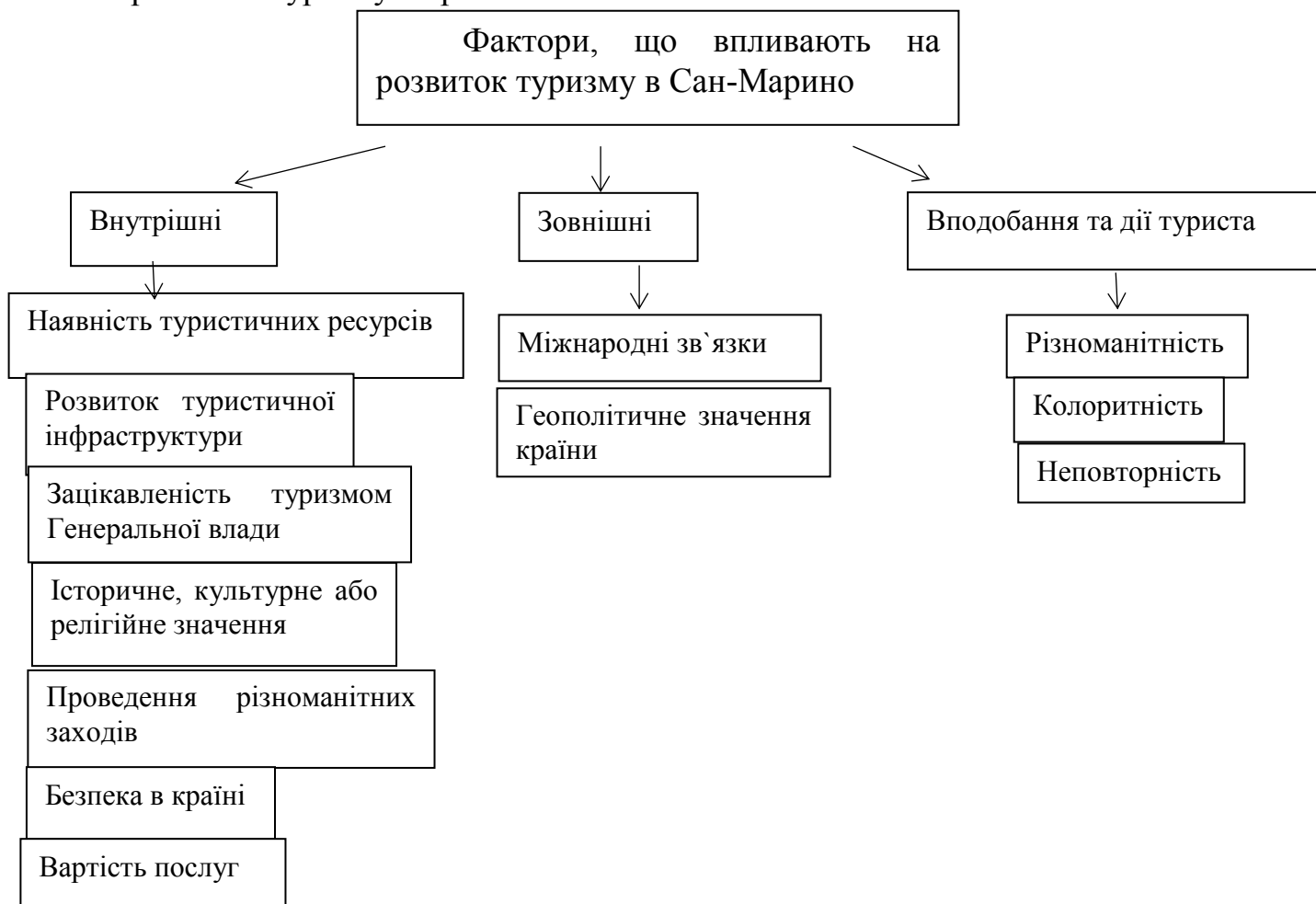

Рис. 3.1. Фактори, що впливають на розвиток туризму в Сан-Марино

Отже, ми бачимо основні фактори, що впливають на розвиток та формування туризму в Сан-Марино. Серед них можна виділити три підгрупи – зовнішні, внутрішні, вподобання та дії туриста.

На сьогоднішній день сфера обслуговування та туризм у Сан-Марино є основною складовою ВВП країни. Основними видами туризму в країні вважаються:

- Рекреаційний – займає основну частину туризму. Більшість туристів приїжджають до країни з ціллю відпочити або у відпустку, адже зазвичай туристи спочатку відвідують великі міста Італії та її столицю, а потім їдуть до Сан-Марино, або інших менш популярних міст.
- Релігійний – Сан-Марино досить релігійна державою. На всю її невелику площу припадає 3 церкви і базиліка. Також можна відмітити те, що в країні близько 90% людей, віросповідання яких – християнство.
- Екзотичний – оскільки мікродержава з усіх боків оточена Італією, туристи їдуть не тільки подивитися на красу міста, туристичні пам'ятки, тощо, але і ознайомитися з національними традиціями, кухнею та насолодитися вологим субтропічним кліматом.

Враховуючи весь потенціал, що надає країні рекреаційний туризм, можна виділити те, що він є одним із основних стратегічних напрямів туризму в країні. Він є тим видом туризму, який підтримує економіку в країні, приваблює ту частину туристів, яка хоче отримати задоволення від атмосфери старовинності міста та архітектури.

До Сан-Марино люди часто приїжджають з метою насолодитися релігійним та екзотичним туризмом, проте більшість туристів відвідують країну для відпочинку. Тому можна зробити висновок, що рекреаційний туризм є основним видом туризму в країні і у неї є все для його подальшого розвитку.

Популярним в країні також вважається релігійний туризм. На свою достатньо невелику площу, мікродержава має достатню кількість релігійної інфраструктури.

До проблем розвитку релігійного туризму можемо віднести:

1. Недостача власного досвіду у нормативно-правовому та науково-методичному забезпеченні розвитку релігійного туризму.
2. Недостатнє фінансування для подальшого розвитку.
3. Недостатня компетентність фахівців з організації туристської діяльності.

Проте, можна відмітити, що дані причини не є перешкодою для формування інтересу у туристів.

Перспективою є поступове набуття розвитку сегменту на сучасному етапі. Організацією паломницьких турів, як міжнародних, так і внутрішніх займаються переважно структури, створені під керівництвом християнських церков та структури, створені окремими громадами та культурно-релігійними громадськими організаціями.

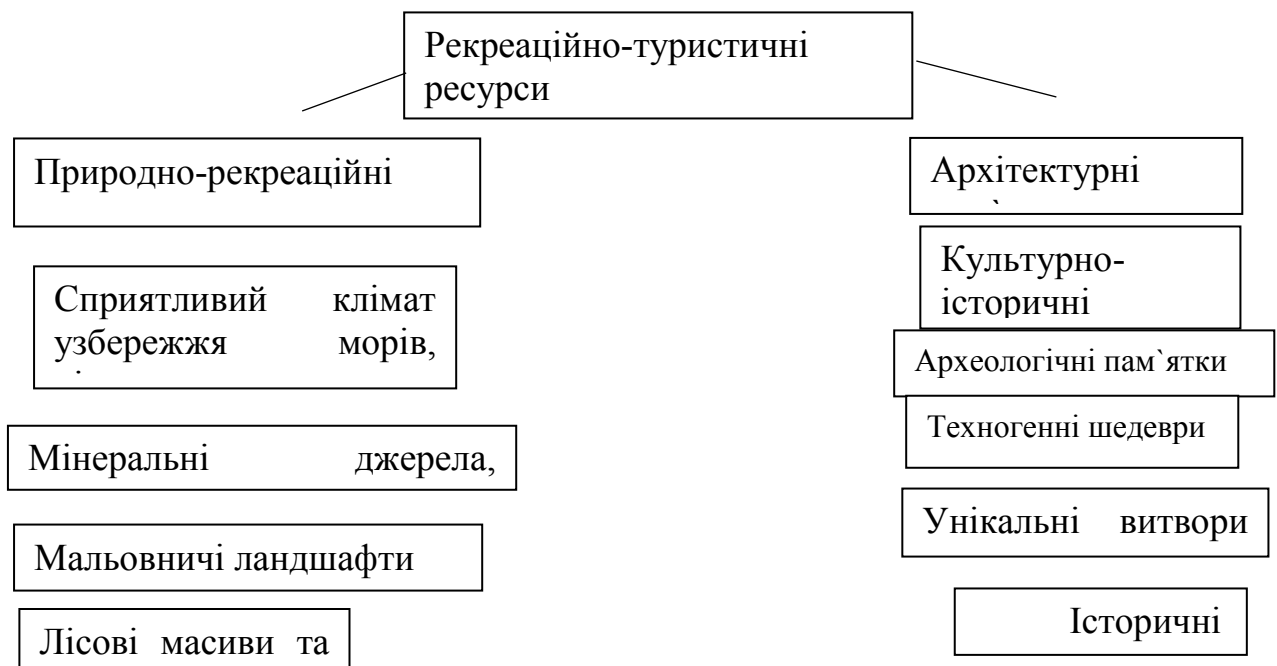

Рис.3.2. Рекреаційно-туристичні ресурси.

За даними рисинка можна побачити, що до рекреаційних туристичних ресурсів відносять: природно-рекреаційні та культурно-історичні.

Завдяки розвитку усіх видів туризму у 2016 році до країни приїхало

близько 2 млн. туристів, але з кожним роком кількість туристів почала зменшуватися, і я вважаю, що скоріше за все це пов'язано з тим, що країна перестала дивувати, тобто не з'являлося нових туристичних місць (музеїв, пам'яток, храмів). У 2020 році ситуація критично погіршилась, туристів стало майже вдвічі менше в порівнянні з 2016 роком причиною цього стала епідемічна ситуація COVID-19 у світі.

Наразі країна має великий потенціал у розбудові та у подальшому використанні туристичної інфраструктури. Завдяки своєму вдалому розташуванню та стимуляції у розвитку сфери туризму, країна може стати не менш популярною ніж великі країни Європи.

Більшість вчених та письменників, які досліджували Сан-Марино, писали про історію заснування цієї держави або про культурні та історичні пам'ятки. Лише мала кількість писала про перспективи, плюси та мінуси розвитку туристичної інфраструктури та сферу туризму загалом. Але все ж таки вони всі дійшли до висновку, що завдяки історії, історичним пам'яткам, культурним місцям у Сан-Марино є великі перспективи щодо розвитку туризму і в подальшому вчені зможуть більш детально почати вивчати тему розвитку держави, та її інфраструктури.

Розглянувши весь поданий вище матеріал можна прийти до наступних висновків:

1. Сфера обслуговування та туризм є основним джерелом прибутків країни.
2. Більша частина державного бюджету, що в основному надходить завдяки сфері туризму припадає на туристично-рекреаційні туристичні ресурси.
3. Країна може вільно та спокійно розвиватися у сфері релігійного туризму, адже у неї є все необхідне для подальшого розвитку у цій сфері.
4. Туристичний потенціал, розвиток туризму у різних сферах не достатньо вивчений та описаний.
5. Кількість туристів, що відвідують Сан-Марино поступово зменшується. Основними причинами є те, що туристичні пам'ятки не поновлюються на протязі 25 років, а також пандемія COVID-19 у 2020 році.

3.2. Позитивні та негативні сторони туризму в Сан-Марино

Читаючи відгуки від туристів, яким уже пощастило відвідати цю прекрасну державу можна виділити мінуси.[38] Незручності можуть зустрітися ще до початку поїздки. Наприклад з України потрапити відразу до Сан-Марино не вийде, адже тут немає аеропортів та залізниць, тому потрібно робити безліч пересадок, або їхати на власному транспорті, а для багатьох це – не комфортно, не зручно та іноді навіть занадто дорого.

Для того, аби отримати візу до Сан-Марино потрібно оформити Шенгенську візу до Італії. Незважаючи на те, що Італія досить відкрита для туристів країна та надає безвізовий в'їзд на 90 днів, Шенгенську візу отримати набагато важче, наприклад, для її оформлення потрібен більший об'єм документів:

- Закордонний паспорт з незакінченим терміном дії (від 3-х місяців до закінчення дії візи)
- Зворотні квитки
- Запрошення чи путівка для підтвердження мети вашого приїзду
- Довідка з банку або роботи про ваш щомісячний дохід
- Медична страховка
- Заповнена анкета на 2-х мовах

Основними причинами відмови у наданні Шенгенській візи є:

- Мета планованого перебування неясна.
- Є підозри, що метою є обхід положень при в'їзді або перебуванні в країні.
- Термін дії документів закінчився або ж недостатній.
- Відсутність документів, що підтверджують мету та обставини перебування в країні Шенгенської зони, або дані в поданих документах нечіткі.
- Відсутність достатніх фінансових коштів для життя з урахуванням терміну перебування, повернення в Україну або проїзду в третю країну.

[56]

До негативних факторів, які можуть вплинути на прийняття рішення про видачу візи, відносяться:

- Матеріальне неблагополуччя.
- Статус холостого, розведеного, незаміжньою.
- Раніше були поїздки з порушенням візового режиму.
- Чистий паспорт (не було віз).
- Відсутність власності.
- Подача документів на невідповідний вид візи.
- Мінімальна заробітна плата.
- Минулі відмови.
- Недостатня документація.
- Суперечливі дані в заявах.
- Подання фіктивної інформації.
- Попередня судимість тощо.

[56]

У теплі місяці року зазвичай це – липень та серпень спостерігається великий наплив туристів, разом і з цим зростають черги у магазинах та музеях, також буває важко зняти номер у готелі. Іноді навіть зустрічається значне підвищення цін у магазинах, кафе, барах, та сувенірних магазинах. А в деяких магазинах не здійснюють повернення коштів на карту.

Також серед мінусів можна виділити те, що хоча Сан-Марино і маленька держава у багатьох туристів був дефіцит часу аби відвідати хоча б половину музеїв та туристичних пам'яток, хоча більшість із них розташовані в центрі.

Зростання злочинності в країні, помірний рівень корупції та хабарництва, середній показник незадоволеності роботою служб по утилізації сміття, високий рівень дратівливого шуму та світлового забруднення – теж можна виділити, як негативні фактори.

Якщо з цим нічого не робити, то в майбутньому задоволеність туристів країною залишиться у минулому. Проте вихід завжди є, але якщо найближчим часом цього не виправляти, то вся ситуація може погіршитись і туристам стане не комфортно знаходитись у країні. Поширені джерела білого світла зі значною питомою вагою блакитного світла у спектрі заважають орієнтації багатьох видів комах, які ведуть нічний спосіб життя, а також збивають зі шляху перелітних птахів, які намагаються облітати осередки цивілізації. Також світлове забруднення, яке ще називають світловим смогом, загрожує не лише туристам, а й самій державі, адже світлове забруднення свідчить про надмірне та даремне споживання електроенергії. Надмірне нічне освітлення призводить до надмірних витрат електроенергії та збільшення викидів парникових газів. У середньому, одна лампа вуличного освітлення споживає 400 Ват, якщо така лампа працюватиме всю ніч, тоді за 8 годин роботи кожною такою лампою споживається 3,2 кіловат-годин електроенергії. Значна частина цієї енергії витрачається даремно, викликаючи засвітлення неба. Поширені джерела білого світла зі значною питомою вагою блакитного світла у спектрі заважають орієнтації багатьох видів комах, які ведуть нічний спосіб життя, а також збивають зі шляху перелітних птахів, які намагаються облітати осередки цивілізації. З урахуванням кількості світильників у самій лише Німеччині щоночі від них гине понад мільярд комах. При цьому не враховано багато інших джерел світла, такі як освітлення промислових комплексів, реклама, що світиться, та освітлення житлових будинків.

Говорячи про світлове забруднення хочу відмітити що його вплив на хронобіологію людського організму. Можливі відхилення у гормональному балансі, тісно пов'язаному зі сприйняттям циклу дня та ночі. Серед більш очевидних наслідків варто відзначити менш міцний сон і, як наслідок, швидку втомлюваність. Також світлове забруднення досить негативно впливає на астрономічні спостереження. Через сильне засвітлення нічного неба людина може спостерігати в 2 або навіть в 4 рази менше зірок, ніж в звичайному, природно темному нічному небі.

Якщо говорити про плюси туризму в Сан-Марино, то їх тут набагато більше ніж мінусів.

Прочитавши позитивні відгуки, можна помітити, що в більшості з них люди описують неповторні красиви, вежі Сан-Марино, загадковість та красу держави. Також деякі відмічають клімат та свіже повітря.

Таблиця 3.1. Забруднення різних країн

	Сан-Марино	Ватикан	Італія	Хорватія	Словенія	Боснія і Герцеговина
Забруднення атмосферного повітря	Дуже низький (6)	Низький (33)	Низький (49)	Дуже низький (28)	Дуже низький (26)	Високий (63)
Рівень забруднення і недоступності питної води	Дуже низький (0)	Помірний (50)	Низький (32)	Дуже низький (13)	Дуже низький (4)	Дуже низький (29)
Рівень незадоволеності і роботою служби по утилізації сміття	Помірний (50)	Помірний (50)	Низький (48)	Низький (42)	Дуже низький (13)	Помірний (51)
Рівень сміття і бруду	Дуже низький (25)	Помірний (50)	Помірний (55)	Низький (32)	Дуже низький (13)	Низький (49)
Рівень дратівливого шуму і світлового забруднення	Дуже високий (75)	Помірний (50)	Низький (49)	Низький (36)	Низький (38)	Низький (38)
Забруднення води	Дуже низький	Помірний (50)	Низький (42)	Дуже низький	Дуже низький	Низький (46)

	(0)			(25)	(17)	
Невдоволення проведенням часу	Дуже низький (0)	Низький (37)	Низький (43)	Дуже низький (18)	Дуже низький (11)	Низький (47)
Широке невдоволення міською рослинністю і парками	Дуже низький (25)	Помірний (50)	Низький (48)	Дуже низький (27)	Дуже низький (14)	Низький (47)

Джерело: складено автором за даними[8]

Дивлячись у таблицю 3.1. можна відмітити наступне: рівень якості питної води, навколишнього середовища, чистоти та порядку, міської рослинності та парків дійсно на високому рівні.

Таблиця 3.2. Чистота та задоволеність життям

	Сан-Марино	Ватикан	Італія	Хорватія	Словенія	Боснія і Герцеговина
Якість навколишнього повітря	Дуже високий (93)	Високий (66)	Помірний (50)	Дуже високий (71)	Дуже високий (73)	Низький (36)
Якість і доступ до питної води	Дуже високий (100)	Помірний (50)	Високий (67)	Дуже високий (86)	Дуже високий (95)	Дуже високий (70)
Задоволеність роботою служби по утилізації сміття	Помірний (50)	Помірний (50)	Помірний (51)	Помірний (57)	Дуже високий (86)	Низький (48)

Чистота і порядок	Дуже високий (75)	Помірний (50)	Низький (44)	Високий (67)	Дуже високий (86)	Помірний (50)
Спокій і відсутність світлового забруднення	Дуже низький (25)	Помірний (50)	Помірний (50)	Високий (63)	Високий (61)	Високий (61)
Якість води	Дуже високий (100)	Помірний (50)	Помірний (57)	Дуже високий (74)	Дуже високий (82)	Помірний (53)
Задоволеність проведенням часу	Дуже високий (100)	Високий (62)	Помірний (56)	Дуже високий (81)	Дуже високий (88)	Помірний (52)
Якість міської рослинності і парків	Дуже високий (75)	Помірний (50)	Помірний (51)	Дуже високий (72)	Дуже високий (85)	Помірний (52)

Джерело: складено автором за даними[8]

За показниками таблиці 3.2. можна відмітити наступне, у країни дуже високі показники, що стосуються якості повітря, міської рослинності, парків, води та доступу до неї. Також високі показники, які стосуються чистоти, порядку та задоволеністю проведення часу. У державі низький показник, що стосується шуму та світлового забруднення та помірний у рівня задоволеністю роботою служб по утилізації сміття.

Таблиця 3.3. Рівень злочинності та безпеки в країнах

	Сан-Марино	Ватикан	Італія	Хорватія	Словенія
Індекс злочинності	Дуже низький (11)	Низький (48)	Низький (45)	Дуже низький (24)	Дуже низький (22)
Індекс безпеки	Дуже високий (88)	Помірний (51)	Помірний (54)	Дуже високий (75)	Дуже високий (77)

Рівень злочинності	Дуже низький (0)	Помірний (56)	Низький (47)	Дуже низький (17)	Дуже низький (14)
Зростання злочинності за останні 3 роки	Помірний (50)	Дуже високий (70)	Високий (63)	Низький (46)	Помірний (52)
Ймовірність проникнення в будинок і крадіжка речей	Дуже низький (12)	Низький (37)	Низький (47)	Дуже низький (20)	Дуже низький (20)
Крадіжка автомобілів	Дуже низький (12)	Низький (39)	Низький (39)	Дуже низький (15)	Дуже низький (16)
Крадіжка речей з автомобіля	Дуже низький (0)	Помірний (52)	Низький (49)	Дуже низький (22)	Дуже низький (24)
Злочини проти власності	Дуже низький (12)	Низький (43)	Помірний (55)	Низький (30)	Низький (31)
Загроза злочину, пов'язаного з наркотиками	Дуже низький (25)	низький (41)	Помірний (54)	Дуже низький (29)	Низький (33)
Агресивні злочини із застосуванням насильства, нападу і озброєного розбою	Дуже низький (12)	Низький (39)	Низький (37)	Дуже низький (18)	Дуже низький (16)

Безпека самотньою прогулянки протягом дня	Дуже високий (100)	Високий (64)	Дуже високий (74)	Дуже високий (90)	Дуже високий (90)
Безпека самотньою прогулянки вночі	дуже високий (87)	низький (43)	низький (47)	дуже високий (77)	дуже високий (77)
Небезпека зазнати нападу	Дуже низький (0)	Низький (36)	Низький (38)	Дуже низький (18)	Дуже низький (15)
Неспровокований напад з огляду на колір шкіри, релігії чи сексуальної орієнтації	Дуже низький (0)	Низький (43)	Дуже низький (26)	Дуже низький (18)	Дуже низький (12)
Страх зазнати побоїв або крадіжки	Дуже низький (12)	Помірний (58)	Низький (42)	Дуже низький (15)	Дуже низький (15)
Сан-Марино - Образи (в тому числі з сексуальним підтекстом)	Дуже низький (0)	Низький (43)	Низький (37)	Дуже низький (20)	Дуже низький (16)
Корупція і хабарництво в Сан-Марино	Помірний (50)	Помірний (54)	Високий (60)	Високий (67)	Помірний (55)

Джерело: складено автором за даними[8]

Наскільки ми можемо бачити Сан-Марино досить безпечна країна для

туристів. Ви можете відчувати себе безпечно під час прогулянок вдень та вночі. Можна не боятися нападів чи пограбувань. Речі, залишені в машині, будуть у безпеці, але насправді краще не залишати цінних речей без нагляду в машині. Шансів стати жертвою сексуального домагання або почути образи в свою сторону, на щастя, майже не існує. Туристи різних расових категорій, етнічного походження, різних релігій або різної сексуальної орієнтації можуть відчувати себе в безпеці, тому що Сан-Марино є дуже терпимим місцем.

Проте, і тут можна знайти недоліки, одним з таких є коефіцієнт рівня зростання злочинності за останні 3 роки (50 – помірний). Якщо так залишиться і надалі, то рівень безпеки країни може з переваги перетворитися на значний недолік. Але це буде так лише якщо влада країни не буде звертати на це увагу.

В будь-якому випадку, на скільки б не була країна безпечною, потрібно знати номери екстрених служб на випадок непередбачуваних ситуацій.

Не дивлячись на те, що медицина в Сан-Марино досить високому рівні і в лікарнях та швидкій допомозі працюють лише висококваліфіковані працівники, держава перша у списку серед країн за смертністю населення через COVID-19. [34] За даними 2019 року витрати на медицину займають 6,4% від усього ВВП. Загальні витрати на медицину стоном на 2018 рік – 117 млн. доларів. [24]

Загальні витрати на охорону здоров'я – це сума державних та приватних видатків на охорону здоров'я. Вони охоплюють надання медичних послуг (профілактичних та лікувальних), планування сім'ї, харчування, екстрену допомогу, але не включають забезпечення водопостачання та санітарних умов.

112 – Екстрена оперативна служба (єдиний номер виклику екстрених оперативних служб)

Телефони основних екстрених служб:

113 - Поліція

118 – Швидка медична допомога

115 – Пожежна служба

[55]

Також Сан-Марино може привабити туристів-шопоголівців. Держава в прямому сенсі притягає до себе туристів через обіцянку звільнення від оподаткування.

Ця мікродержава може запропонувати вам велике різноманіття магазинів, які пропонують розкішні товари, як от ювелірні вироби, парфуми та одяг. Шкіряні вироби ручної роботи (у тому числі сумки, взуття та гаманці гарної якості) також є популярними покупками. Через велику кількість ремісників у вас буде широкий вибір продукції, яку ви зможете придбати без 20% ПДВ. Також популярними продуктами для відвідувачів є сигарети та місцеве вино. Проте, багато туристів, які відвідали Сан-Марино кажуть, що ціни хоча і не значно, але все ж таки вище ніж у більшості країн Європи, особливо на одяг, взуття та сувеніри

Уряд Сан-Марино має намір сприяти подальшому розвитку в'їзного туризму до мікродержави через Торгову палату Агентства економічного розвитку Республіки Сан-Марино.

Основними цілями агентства являється підтримка туристичного бюро та Міністерства туризму з метою залучення туристів та управління вхідними туристичними потоками, а також подальшого розвитку дипломатичних мереж та консульських зв'язків з метою розробки профілю держави Сан-Марино як унікального напрямку, відомого своєю гостинністю, історією та пейзажами

Міністерство туризму в Сан-Марино має намір реформувати свою туристичну стратегію з метою підвищення рівня мікродержави серед іноземних відвідувачів. Ця реформована стратегія реалізується шляхом розвитку Відділу інтернаціоналізації в рамках Торгової палати Сан-Марино. Цей підрозділ прагне залучити прибулих до регіону туристів беручи за основу три категорії: відвідайте Сан-Марино, навчайтесь у Сан-Марино та інвестуйте в Сан-Марино.

Серед найбільш важливих подій для розвитку туризму був Конгрес екотуризму, проведений у 2001 році з участю Сан-Марино, на якому розроблялись заходи для створення оптимальних умов для охорони природних ресурсів, розробки маршрутів, їх обслуговування для різних видів туризму. [16]

Міністерство туризму Сан-Марино збільшило свій потенціал для туристів шляхом розробки Бюро конвенцій та відвідувачів Республіки Сан-Марино. Створення бюро як довідника послуг, що надаються в регіоні, відбувається для подальшого сприяння розвитку туризму Сан-Марино, заохочуючи ведення бізнесу в країні.

Нова кампанія реалізується для збільшення прибутку від туризму, бо поки що Сан-Марино є найменш відвідуваною державою в Європі. [36] Ми навіть не знайдемо її у списку країн за туристичними відвідуваннями (список наведено у Додатку Б). Якщо так буде продовжуватись то країна може зазнати значних втрат у сфері економіки та туризму. Розвиток туристичної сфери в країні може забезпечити приток іноземної валюти і позитивно вплинути на такі економічні фактори, як платіжний баланс і сукупний попит. Також допомагає збільшити зайнятість населення та сприяє на розвиток туристичної інфраструктури країни.

Порівнявши всі негативні та позитивні сторони розвитку туризму в Сан-Марино можна зробити логічні підсумки. Перше, що можна відмітити – до країни важко, не зручно та іноді дорого потрапити. Друге, в теплі сезони великий наплив туристів, тому іноді можна спостерігати значне та незначне підвищення цін у різних місцях. Також в деяких крамницях не здійснюють повернення коштів на карту. Третє, Сан-Марино досить безпечна для подорожі, та життя країна, виключенням вважається лише зростання корупції, злочинності, світлове забруднення та високий рівень шуму.

3.3. Рекомендації щодо розвитку туризму в Сан-Марино

Розглянувши поданий вище матеріал можна зробити наступні висновки:

- Сан-Марино маленька країна з великою історією, яка щорічно приваблює багато туристів з усього світу.
- Найпопулярнішими пам'ятками і досі залишаються старовинні вежі, побудовані в 11 столітті. Щорічно їх відвідують сотні тисяч туристів.
- Популярні та прекрасні не тільки вежі, а й те що знаходиться в середині. Статую Свободи, тропа відьом, та багато іншого можна побачити за стінами веж. Як ми можемо судити з наведеної вище інформації – Сан-Марино має чим здивувати мандрівників. Безліч музеїв, неперевершені красиви, архітектура і культура в цілому стануть для вас неабияким додатком до ваших спогадів.
- Гарна екологія та безпечність. Їдучи до будь-якої країни турист хоче почувати себе комфортно та в безпеці.

Надаючи рекомендації відразу потрібно відмітити, що в Сан-Марино за 25 років не з'явилося жодних нових музеїв, або інших культурних пам'яток. Через те, що туризм займає основну частину ВВП (з кожним роком до країни навідуються все менше туристів, в середньому на 100 тис. чоловік в рік. Я вважаю, що країні окрім туризму потрібно розвивати інші галузі економіки, бо якщо така тенденція спаду туристичного потоку збережеться, країна втратить більшу частину надходжень до державного бюджету.

В теплі сезони до країни приїжджають багато туристів, що може стати негативним чинником. Так як деяким туристам не подобаються великі скупчення людей біля популярних історичних пам'яток, магазинів, кафе. Тому, я пропоную організувати продаж квитків до Сан-Марино в електронному варіанті та обмеженій кількості. Організовувати екскурсії до пам'яток з обмеженою кількістю туристів.

Ще однією проблемою для туристів може стати відсутність в країні залізниць та аеропортів. На мою думку цю проблему можна вирішити, побудувавши лише одну залізницю або аеропорт, створивши хоча б один

рейс літака або потяга, що курсував би наприклад зі столиці Італії до Сан-Марино. Це в свою чергу покращить доступність країни для туристів, а також більш швидко, дешевшу та комфортну подорож до неї. По можливості рекомендую ввести окремий, простіший візовий режим, адже багатьом туристам важко отримати Шенгенську візу до Італії.

Деяким людям, особливо пенсіонерам або інвалідам дуже важко та незручно підійматися до веж, нажалі альтернативних чи спеціалізованих підйомів для них не передбачено. В подальшому можемо рекомендувати розробити альтернативний варіант підйому для таких людей.

Також в країні високий індекс світлового забруднення та шуму. Очевидна на перший погляд міра боротьби зі світловим забрудненням фарбування цільових поверхонь в чорний колір – насправді далеко не так ефективна, як нам хотілося б. Чорні поверхні поглинуть доступну їм кількість світла, але навколишнє нас природне освітлення все одно не зникне. Для збереження довкілля та здоров'я людей пропоную трішки зменшити освітленість територій, а також:

1. Використовувати джерела світла мінімальної інтенсивності;
2. Вимикати ліхтарі за допомогою таймера, датчика або вручну, коли вуличне освітлення не потрібне;
3. Покращити освітлювальні прилади, завдяки чому вони будуть направляти своє світло туди, куди потрібно, тим самим зменшиться кількість побічних ефектів;
4. Замінити світлодіодні лампи першого покоління з синім освітленням на натрієві. Оскільки атмосфера землі пропускає синє світло краще ніж червоне або жовте, звичні нам лампочки будуть безпечніші.

Хабарництво – велика проблема багатьох країн у тому є числі і Сан-Марино. Німецький адвокат, засновник Transparency International під час зібрання у Львівській бізнес-школі надав поради, як боротися з хабарництвом:

1. У боротьбі з корупцією потрібен цілісний підхід: не варто думати, що можна впровадити санкції і це вирішить проблему.
2. Потрібно захистити державу від корупції, як людину від хвороби. Тобто зробити організоване суспільство.
3. Ідеальним варіантом було б, якби управління в державі могли запровадити неурядові організації, а не уряд. Таким чином можна було б провести децентралізацію урядових функцій.
4. Варто стежити і за міністрами і за собою.
5. Треба не просто боротися, але і відстоювати права людини.

Також він назвав корупцію – основною причиною бідності та жорстокості у світі.

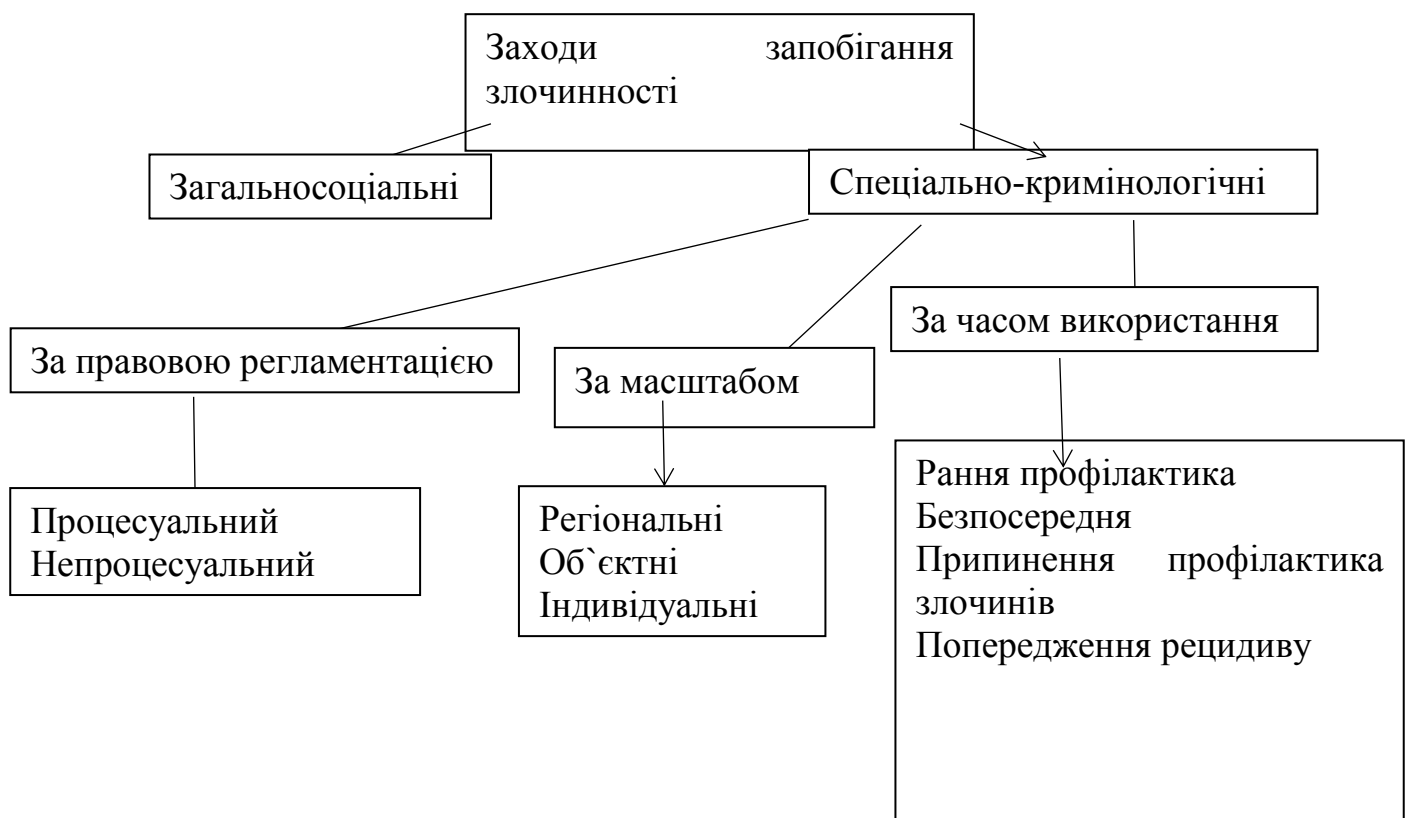
Не менш важливою проблемою є зростання злочинності в Сан-Марино. Основними причинами є:

1. Неправильне, безграмотне не професійне та затяжне реформування правоохоронної системи.
2. Відсутність координації та зростання злочинності.
3. Відсутність загальнодержавної стратегії по боротьбі зі злочинністю в країні.
4. Порушення принципу невідворотності покарання.
5. Економічний занепад країни.

Рекомендації для боротьби зі зростанням приступності:

1. Розробка загальнонаціональної Концепції державної політики щодо протидії та профілактики злочинності.
2. Вдосконалення, з урахуванням вітчизняних особливостей системи конкурсного відбору кадрів до правоохоронних структур.
3. По можливості якомога швидше заповнити вакансії у правоохоронних органах та забезпечити в першу чергу органи Цивільної поліції та прокуратури.

4. Скасування законодавчих чи відомчих заборон колишнім працівникам спецпідрозділів чи інших правоохоронних органів працювати у новостворених структурах.
5. Розробка та постійне вдосконалення дієвої системи навчання та особливо – підвищення кваліфікацій органів цивільного самоврядування.
6. Внесення вкрай необхідних змін до профільного законодавства.
7. Відновлення системи координації та взаємодії в системі підрозділів Цивільної поліції.
8. Зобов'язання капітанів-регентів частіше звітувати про стан злочинності в державі.
9. Підвищити ефективність національної економіки.
10. Удосконалення та покращення системи оплати праці держслужбовців.

Джерело: складено автором

Рис.3.3. Заходи запобігання злочинності

Завдяки поданому рисунку можна ознайомитись зі способами запобігання злочинності в країні та зменшити її показник.

ВИСНОВОК

Туризм у малих країнах - досить популярне явище. І це не дивно, адже в маленьких країнах також є на що подивитися і є чим здивувати туристів. Завдяки невеликій території є можливість відвідати всі її туристичні пам'ятки за досить короткий період часу, що дає змогу в більшій мірі ознайомитися з її культурою та традиціями. Для свого дослідження малих країн прикладом я вирішив обрати саме Сан-Марино – найстарішу республіку в Європі та одну із найдавніших у світі. Через те, що туризм займає основну частину ВВП країни, мені б хотілося більш детально дослідити це явище.

Покладаючись на роботи попередників можна зазначити, що актуальність дослідження розвитку сфери туризму малих країн досі достатньо не розкрита. І своєю роботою я хотів би зробити свій вклад у дослідження цієї теми. Предметом дослідження був обраний аналіз туристичного потенціалу.

Розглянувши теоретичний матеріал можна прийти до висновку, що туристичний потенціал у Сан-Марино достатньо великий, але чомусь ніхто з вчених, фахівців, письменників, авторів книг та статей не розкрив його достатньо. Багато хто пише про красиві краєвиди, споруди, гори, музеї,

ресторани зі смачною їжею та комфортні готелі. Але майже ніхто не пише про те, що з кожним роком до країни прибуває все менше і менше туристів і я вважаю, що це все через «застарілість», звісно старовинністю ця країна а приваблює туристів, але за останніх 25 років в країні не збудували жодного нового музею. Тому через те, що країна маленька і в ній не з`являється нічого нового вона поступово втрачає свій туристичний потенціал.

Для виконання завдання та досягнення мети була поставлена низка наступних задач:

- Розглянути теоретичний матеріал
- Аналіз туристичного потенціалу
- Визначення переваг та недоліків мікродержави
- Оцінка можливостей розвитку у сфері туризму
- Формування та надання рекомендацій щодо розвитку туризму

На підставі нашого дослідження можемо виділити наступне, туристичний потенціал малих країн недостатньо розкритий і це проблема, адже на прикладі маленької країни Сан-Марино ми можемо зробити такі висновки:

- В інтернет джерелах, статтях, книгах немає достатньо інформації про туристичні можливості цієї країни
- Туризм займає основну частину ВВП мікродержави
- Маленькі країни є достатньо популярними серед туристів
- В туристичній сфері Сан-Марино більше переваг ніж недоліків

Також визначивши переваги та недоліки можна виділити наступне, основними недоліками Сан-Марино є відсутність залізниць та аеропортів, високий рівень шуму та світлового забруднення, помірний рівень незадоволеністю службами по утилізації сміття та помірний показник корупції та хабарництва крім того для в`їзду до країни потрібно отримати Шенгенську візу. Ще однією проблемою являється високий рівень смертності через COVID-19 в країні, найвищий серед країн світу, не зважаючи на

високий рівень медицини.

З переваг можна виділити те, що Сан-Марино достатньо безпечна для життя та подорожі країна, але іноді зустрічаються кишенькові злодії, також в країні дуже добра якість води, високий індекс чистоти та порядку, також можна виділити те, що для в'їзду в країну не потрібно робити щеплень.

Якщо оцінювати туристичний потенціал мікродержави, можна виділити наступне. Туристичний потенціал – неоднозначний. З одного боку безпечна, комфортна, гарна країна для подорожей з великою та загадковою історією. З другого боку країна до якої важко, іноді дорого та не зручно добиратись, також потрібна віза, яку не так просто отримати, а також «застарілість», яка мало кому подобається. Тому, якщо дані проблеми залишаться актуальною, то найближчим часом туристична сфера в Сан-Марино може почати занепадати.

Поставлені завдання були успішно виконані: було розглянуто теоретичний матеріал, на основі якого було проведено аналіз туристичного потенціалу, визначено переваги та недоліки країні. Також, не менш важливим було оцінити можливості та сформулювати рекомендації для подальшого розвитку Сан-Марино як туристичного об'єкту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 найменших держав на планеті - Урядовий Кур'єр. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/10-najmenshih-derzhav-na-planeti/>
2. Istituti Culturali di San Marino. National museums. Discover the history of freedom land. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.museidistato.sm/#section-checkout>
3. KeepTravel – Друга вежа Честа. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.keeptravel.com/uk/san-marino/attraction/vtoraya-bashnya-chesta>
4. La repubblica di San Marino. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://web.archive.org/web/20160902010906/http://www.sanmarinokey.com/monumenti-san-marino/torri-san-marino>
5. MAPME CLUB. САН-МАРИНО. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mapme.club/krai/68-san-marino.html>
6. MUSEO DELL CURIOSITA. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://museodellecuriosita.sm/en/museo-tariffe/>
7. MUSEO DELLA TORTURA. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.thetorturemuseum.it/>
8. What should I know while traveling to San Marino? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hikersbay.com/travel-informations/sanmarino>
9. Базилика Сан-Марино. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://hmong.ru/wiki/Basilica_di_San_Marino
10. Базилика Сан-Марино. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tropter.com/ru/san-marino/gorod-san-marino/basilica-of-san-marino>

- 11.Базилика Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://sergeyurich.livejournal.com/1589227.html>
- 12.Башня-крепость Гуаита. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://izi.travel/pt/0189-bashnya-krepost-guaita/ru>
- 13.В Сан-Марино есть своя собственная тюрьма, в которой сидит один заключенный. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://greentown2020.livejournal.com/216309.html>
- 14.Гора Титано. Описание места. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://rutraveller.ru/place/30751>
- 15.Государственный музей Сан-Марино в г. Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
[.http://www.prostoturist.com.ua/spravochniki/dostoprimechatelnosti/id/24976](http://www.prostoturist.com.ua/spravochniki/dostoprimechatelnosti/id/24976)
- 16.Декларация Сан-Марино по доступному туризму. UNWTO. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://dr-manshina.blogspot.com/2014/12/unwto.html>
- 17.Достопримечательности Сан-Марино — 9 самых интересных мест. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://guruturizma.ru/san-marino/>
- 18.Достопримечательности Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.tripzaza.com/ru/destinations/dostoprimechatelnosti-san-marino>
- 19.Климат и погода в Испании. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://turizm.ngs.ru/spain/weather/>
- 20.Климат Сан-Марино - Travel The World. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://traveltheworld.com.ua/klimat-san-marino.html>
- 21.Крепость Гуаита, Сан – Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.orangesmile.com/extreme/ru/ancient-castles/guaita-tower.htm>
22. Культура Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://rukivnogi.com/san-marino/kultura-san-marino>

23. Культура Сан-Марино. Традиции и обычаи Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.world-globe.ru/countries/san-marino/culture/>
24. Медицина и лечение в Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://guide.travel.ru/san_marino/hints/medicine/
25. Навколо світу – Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://vokrugsveta.ua/uk/map/world/europe/san-marino>
26. Найдите отели в Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.booking.com>
27. Национальная кухня Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://ostrov-bora-bora.ru/nacionalnaia-kyhnia-san-marino.html>
28. О стране Сан-Марино - Викинг Туристик. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.viking.by/o-strane/545-san-marino/o-strane/185-o-strane-san-marino.html>
29. Отзывы туристов о Сан-Марино и истории поездок. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://reports.travel.ru/letters/san_marino/
30. Палаццо Публико, Сан-Марино, Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://tury.club/sight/palacco-publiko-15279>
31. Палаццо Публико: Объекты ЮНЕСКО 2022 [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.getyourguide.com/palatstso-publiko-l4927/obekty-iunesko-tc266/?visitor-id=LW617Z8TO1MEZGZJO2IP8B0MKFBAG5SK&locale_autoredirect_optout=true
32. Площа Свободи (Сан-Маріно) – ТурПравда. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.turpravda.ua/places/sm/san_marino/Ploshchad_Svobody-s6997/
33. Площадь Свободы в Сан-Марино: статуя Свободы и палаццо Публико (Общественный дворец). [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://life-globe.com/ploshchad-svobody-san-marino/>

34. По яких країнах найгірше вдарив коронавірус? Загиблі відносно до населення країн. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://texty.org.ua/fragments/100653/po-yakyh-krayinah-najhirshe-vdaryv-koronavirus-zahybli-vidnosno-naselennya-krayin-infografka/>
35. Погода в Сан-Марино по місяцям. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.poehalisnami.ua/countries/san-marino/climate>
36. Подорож до Сан-Марино. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://turistic.ua.hotlist.biz/ru/blog/main/512.htm>
37. Портал путешественний. Базилика Сан-Марино. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://travels.co.ua/rus/san-marino/basilica-san-marino.html>
38. Республіка Сан-Марино. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://otzovik.com/review_6806347.html
39. Самые древние страны мира. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dymontiger.livejournal.com/14283111.html>
40. Самые маленькие страны мира. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.statdata.ru/smallest_countries
41. Сан Марино – крохотное государство среди земель Италии. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ice-nut.ru/italy/italy117.htm>
42. Сан Маріно це не Італія. Історія, Цікаві Факти. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrita.com/san-marino-cze-ne-italiya-istoriya-czikavi-fakty/>
43. Сан-Марино - San Marino Енциклопедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ewikiuk.top/wiki/san_marino#Economy
44. Сан-Марино - все о стране. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://traveller-eu.ru/san-marino>
45. Сан-Марино – все про країну, пам'ятки, фото... - Мандри-клуб. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mandry.club/krainy/san-marino/>
46. Сан-Марино – климат. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.svali.ru/climat/76/index.htm>

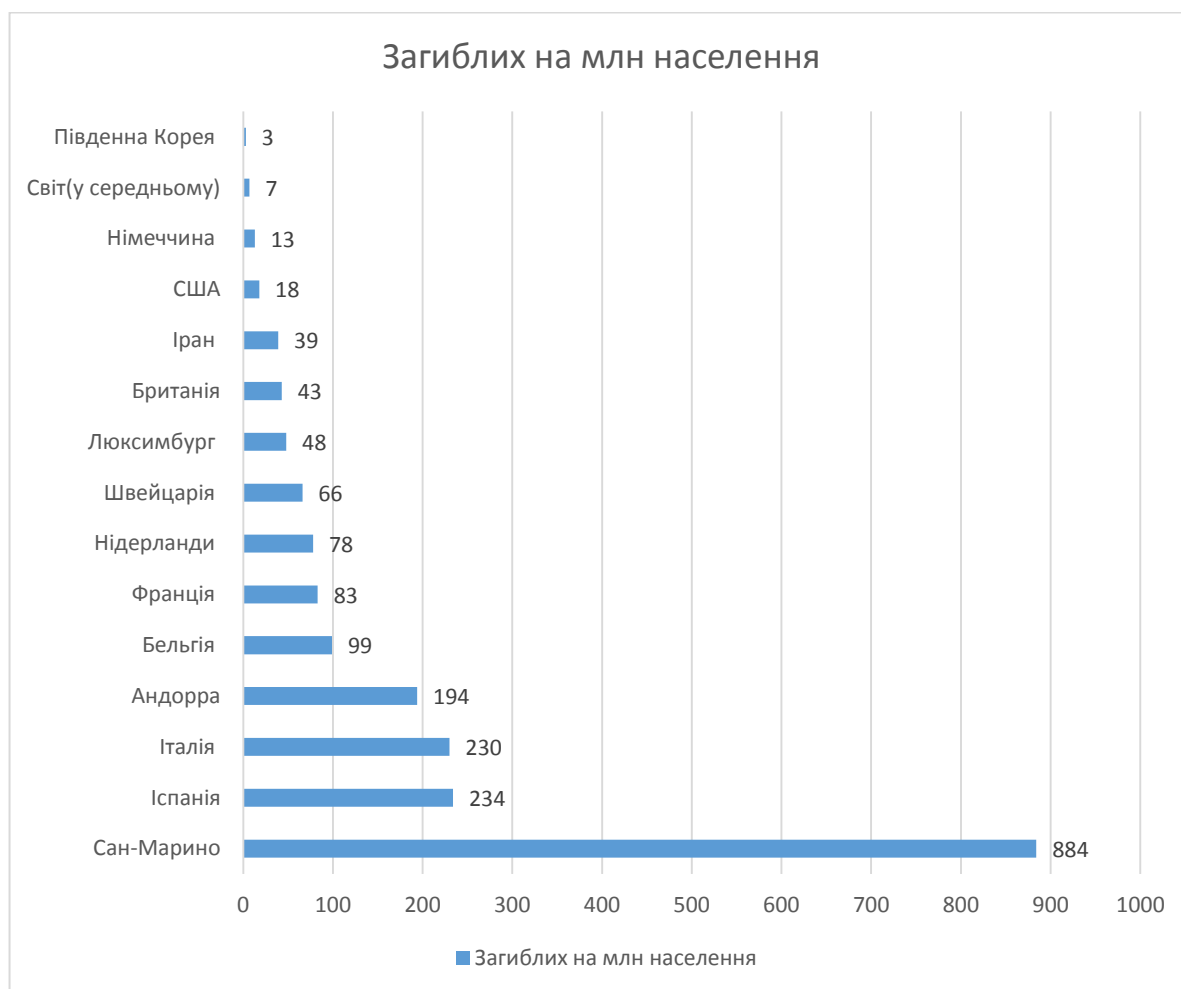
47. Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://feerie.com.ua/ru/country/san-marino>
48. Сан-Марино: история, язык, культура, население. [Электронный ресурс] –
 Режим доступа до ресурсу: <https://travelife.today/evropa/san-marino/#h9-kultura-san-marino>
49. Сан-Марино: О Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до
 ресурсу: <https://www.dictamnov.ru/evropa/san-marino/146-o-san-marino>
50. Сан-Марино: ТОП-4 самых интересных места карликового государства.
 [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://travel.tochka.net/13510-san-marino-top-4-samykh-interesnykh-mesta-karlikovogo-gosudarstva/>
51. Сан-Марино [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BD-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE#cite_note-autogenerated1-9
52. Статистика стран мира. Сан-Марино – описание страны. [Электронный
 ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://iformatsiya.ru/europe/87-san-marino-opisanie-strany.html>
53. Сто фактов. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<http://стофактов.рф>
54. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. [Электронный ресурс] –
 Режим доступа до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/chernecka.htm
55. Телефоны экстренных служб в Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим
 доступа до ресурсу: <https://emergencynumbers.ru/europe/southern-europe/san-marino>
56. Типи відмов у візі. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://2eu.kiev.ua/ua/stati/tipu-otkazov-v-vize.html>
57. Топ самых древних стран что существуют сегодня. Самые старые страны
 Европы: время зарождения. [Электронный ресурс] – Режим доступа до

ресурсу: <https://tues.ru/top-samyh-drevnih-stran-cto-sushchestvuyut-segodnya-samye-starye/>

58. Туризм у Сан-Марино. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_%D1%83_%D0%A1%D0%B0%D0%BD-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE
59. Туристична інфраструктура: до проблеми визначення та функціонування державно-приватного партнерства. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/dolgopola.htm
60. Туристична інфраструктура: поняття та складові. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/kryvega.htm
61. УМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=499>
62. Цены на еду в кафе и ресторанах Италии — 2022. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://make-trip.ru/italy/tseny-eda#3>
63. Отдых в Сан-Марино, виза, туры, курорты, отели и отзывы. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://tonkosti.ru/%D0%A1%D0%B0%D0%BD-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE>
64. Самые маленькие страны Европы. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.unian.net/tourism/news/samye-malenkie-strany-evropy-novosti-10973078.html>
65. 17 достопримечательностей Сан-Марино, которые стоит посмотреть. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://tripplanet.ru/dostoprimechatelnosti-san-marino/>
66. Ліхтенштейн, Монако, Сан-Марино, Мальта Андорра, Ватикан. WORLD DEVELOPMENT INDICATORS. <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>

ДОДАТКИ

Додаток А

За даним наведеної вище гістограми можемо спостерігати те, що Сан-Марино займає перше місце серед країн світу за смертністю через COVID-19.

Додаток Б

Список країн за туристичними відвідуваннями

№	Країна	Міжнародних туристичних відвідувань, млн
	Франція	81,9
	Іспанія	59,2
	США	56,0
	Китай	54,7
	Італія	43,7
	Велика Британія	30,7
	Німеччина	24,4
	Україна	23,1
	Туреччина	22,2
0	Мексика	21,4
1	Малайзія	21,0
2	Австрія	20,8
3	Росія	20,5
4	Греція	18,2
5	Канада	17,9
6	Гонконг	17,2
7	Польща	15,0
8	Таїланд	14,5
9	Макао	12,9
0	Португалія	12,3
1	Саудівська Аравія	11,5

2	Нідерланди	11,0
3	Єгипет	10,6
4	Хорватія	9,3
5	ПАР	9,1
6	Угорщина	8,6
7	Швейцарія	8,4
8	Японія	8,3
9	Сінгапур	8,0
0	Ірландія	8 (2006)
1	Марокко	7,4
2	ОАЕ	7,1 (2005)
3	Болгарія	7,0
4	Туніс	6,8
5	Чехія	6,7
6	Південна Корея	6,4
7	Індонезія	5,5
8	Швеція	5,2
9	Болгарія	5,2
0	Австралія	5,1 (2006)
1	Індія	5,0
2	Бразилія	5,0
3	Данія	4,7 (2006)

4	Аргентина	4,6
5	Бахрейн	4,5 (2006)
6	В'єтнам	4,2
7	Домініканська Республіка	4,0
8	Норвегія	3,9 (2006)
9	Тайвань	3,7
0	Пуерто-Рико	3,7
1	Фінляндія	3,6
2	Йорданія	3,5
3	Філіппіни	3,1
4	Чилі	2,6
5	Нова Зеландія	2,5
6	Кіпр	2,4
7	Андорра	2,2
8	Куба	2,1

За даними таблиці можна побачити, що Сан-Марино не входить до списку найвідвідуваніших країн світу, хоча можна взяти до уваги те, що дані були наведені 2007р.